

**DESPRE PACE
ȘI RĂZBOI**

**Vladimir Ilici
Lenin**

Cuprins

Cuprins	1
Cuvânt înainte	3
1 Atitudinea marxiştilor față de război	7
2 Războiul modern este generat de imperialism	19
3 Țările socialiste susțin în mod consecvent coexistența pașnică	25
4 Pacea poate fi câștigată doar prin luptă	33
5 Mișcarea de eliberare națională este un factor activ în lupta pentru pace și pentru înfrângerea imperialismului	39
6 Doar societatea socialistă va scăpa umanitatea de războaie	41
Adnotări	43

Cuvânt înainte

Cartea „Lenin despre pace și război” este o culegere de citate din operele lui Lenin, întocmită de editura chineză „Foreign Languages Press” în 1960, cu ocazia împlinirii a 90 de ani de la nașterea lui Lenin. Pentru alcătuirea variantei în limba română, au fost folosite traducerile acestor citate ce se pot găsi în volumele de opere complete ale lui Lenin. Pe lângă specificarea operei în care se găsește un pasaj și a datei în care a fost scrisă aceasta – lucruri care se găsesc atât în varianta originală în limba chineză, cât și în traducerea acesteia în engleză –, am adăugat adnotările găsite în volumele de opere complete în dreptul pasajelor citate.

Considerăm că această culegere este deosebit de instructivă, întrucât analiza lui Lenin asupra cauzelor războaielor în contextul imperialismului și a relației dintre pace și război constituie o dovadă a stăpânirii de către acesta a metodei dialectice. Muncitorii din toată lumea pot găsi în analiza lui Lenin o metodă științifică pentru a descoperi cauzele și caracterul conflictelor care se desfășoară acum sau se pot ivi în viitorul apropiat. Desigur, o asemenea descoperire implică, pe lângă studiul concluziilor lui Lenin aplicate la conflagrațiile secolelor XIX-XX, și un studiu a fiecărei situații concrete. Fiecare război este diferit, iar stabilirea caracterului său necesită o analiză multilaterală a evenimentelor premergătoare unui război, a claselor implicate în acesta și a intereselor urmărite de fiecare tabără.

Studiul preceptelor marxist-leniniste cu privire la imperialism, război și pace se impune cu necesitate în special în vremurile noastre, când amenințarea unui nou război mondial mijeste la orizont. Confuzia de idei cu privire la aceste subiecte de mare importanță este vădită nu numai în cadrul relatărilor presei și a guvernanților, dar și în rândul stângii, care păcătuiește printr-o abordare cu totul lipsită de perspectivă de clasă. Lenin a combătut aproape toate aceste confuzii, care s-au ivit și în timpul Primului Război Mondial. Le putem enumera aici pe cele mai importante:

1. Noțiunea că trebuie să ne opunem oricărui război, că orice război reprezintă numai distrugere și nu poate duce la nimic bun. Dimpotrivă, spune Lenin, căci orice război este o continuare a politicii prin alte mijloace (această idee a fost enunțată mai întâi de Clausewitz). Există războaie și războaie. Unele pot fi războaie de

jaf, de cotropire, iar altele pot fi războaie de apărare, de eliberare națională. De pildă, nimeni nu poate tăgădui faptul că războaiele duse de popoarele din colonii pentru a obține independență politică au fost juste. Trecerea de la o formațiune socială la alta nu s-a făcut fără violență, fără împotrivirea claselor exploatoare, care au ținut cu dinții de puterea lor. Sclavii nu au scăpat de sclavie prin vreun vot sau decret. Iobagii nu au primit pământ fără luptă. Clasa capitalistă nu a dobândit putere politică fără o serie de revoluții împotriva feudalismului. Rămâne însă întrebarea: Cum putem stabili dacă un război este just sau nu? La această întrebare nu putem răspunde, precum ar vrea liberalii, cu a arăta cu degetul spre cine a declanșat războiul. Faptul că Imperiul German și cel Austro-Ungar au declanșat Primul Război Mondial nu neagă nicidecum intențiile Angliei, Franței și Rusiei de a cotropi teritorii și de a pune mâna pe coloniile Germaniei. Lenin expune esența războiului cu claritate:

„Cum să găsim esența reală a războiului, cum s-o definim? Războiul este o continuare a politicii. Trebuie studiată politica dinainte de război, politică care duce și a dus la război. Dacă ea a fost o politică imperialistă, adică de apărare a intereselor capitalului financiar, de jefuire și asupraire a coloniilor și a altor țări, atunci războiul generat de ea este un război imperialist. Dacă a fost o politică de eliberare națională, adică expresia unei mișcări de masă împotriva jugului imperialist, războiul generat de ea este un război de eliberare națională. Filistinul nu înțelege că războiul este o continuare a politicii, și de aceea el spune doar atât că „dușmanul ne atacă”, „dușmanul ne-a cotropit țara”, fără să priceapă pentru ce se duce războiul, de către care clase, spre atingerea cărui țel politic”. (din *„Despre o caricatură de marxism și despre economismul imperialist”* – august-octombrie 1916)

Așadar, războaiele au un caracter de clasă, ele sunt duse în interesul unor clase, iar politica externă, cum ne învață Lenin, nu poate fi separată de politica internă. Întreaga istorie a capitalismului ne arată că clasa capitalistă, la fel ca nobilii și stăpânii de sclavi, face tot posibilul pentru a-și menține dominația de clasă, lucru ce presupune zdrobirea oricărei împotriviri. Socialistul care se pronunță împotriva tuturor războaielor, ne spune Lenin, încetează a fi socialist (din *„Programul militar al revoluției proletare”* – septembrie 1916), căci un război civil împotriva burgheziei este cât se poate de just și poate duce la instaurarea puterii muncitorilor. Asta nu înseamnă, desigur, că socialiștii văd în general războiul drept un lucru just. Dimpotrivă, Lenin spune că socialiștii (din *„Socialismul și războiul”* – iulie-august 1915) întotdeauna au condamnat războaiele ca fiind un lucru barbar și inuman, dar că socialiștii se deosebesc de pacifiștii burghezi și de anarhiștii prin faptul că studiază fiecare război sub aspect istoric, legându-l de lupta de clasă.

2. „Un nou război este incompatibil cu societatea civilizată în care trăim, iar

atrocitățile celor două războaie mondiale îndepărtează până și pe cei mai belicoși guvernanti de ideea de a declanșa un război”. Din moment ce orice război are un caracter de clasă, cauzele care dau naștere războaielor rămân atât timp cât mai există societăți scindate în clase antagoniste, precum este capitalismul astăzi. În ciuda discuțiilor despre atrocitățile războaielor și a complimentelor adresate unor instituții precum NATO sau ONU pentru menținerea păcii, nu trebuie să ne scape din vedere două fapte, anume că militarizarea a atins un record istoric, iar pacea și prosperitatea din Europa se mențin cu costul a numeroase conflicte pe alte continente, în țări exploatare la sânge, conflicte pe care marile puteri imperialiste – principalele vinovate – ar vrea să le ignorăm.

„În Europa domnea pacea, dar ea se menținea datorită faptului că dominația națiunilor europene asupra sutelor de milioane de locuitori din colonii era exercitată numai prin războaie permanente, neîntrerupte, care nu încetau niciodată și pe care noi, europenii, nu le considerăm războaie, fiindcă prea adeseori ele semănau nu a războaie, ci a masacre nemaipomenit de sălbatice, a exterminare a unor popoare neînarmate.” (din „*Războiul și revoluția*” – 14 mai 1917)

3. „Pacea nu numai că încheie războaie, dar și previne declanșarea altora”. Exact precum există războaie și războaie – fiecare trebuind să fie analizat sub aspect istoric -, același lucru se aplică și păcii. Pacea este și ea o expresie a politicii și o continuare logică a războiului. Chiar și atunci când țările imperialiste inițiază negocieri pentru încheierea războiului, ele nu pierd din vedere propriile interese. Un război de jaf, precum Primul Război Mondial, ce s-a încheiat prin înfrângerea Puterilor Centrale, a dus la o „pace de jaf; celor înfrânți li s-au luat teritorii, colonii și au fost forțați să plătească sume mari de bani. Ordinea stabilită în urma păcii a fost una temporară, fragilă, căci țările înfrânate au căutat să își refacă forțele și să își facă dreptate pe calea unui nou război. Pacea imperialistă a generat un nou război imperialist pentru reîmpărțirea sferelor de influență. Lenin relevă acest aspect:

„Pentru pace în general este, bineînțeles, toată lumea, inclusiv Kitchener, Joffre, Hindenburg și Nicolaie Sângerosul, căci fiecare dintre ei dorește să se termine războiul. De relevant este însă că fiecare dintre ei pune condiții de pace imperialiste (adică condiții de jaf, care implică asupra altor popoare), condiții de pace în favoarea „propriei” națiuni.” (din „*Problema păcii*” – iulie-august 1915)

4. Cauzele războaielor trebuie căutate printre capriciile guvernanților. Este de ajuns ca președintele unei țări să fie nebun ca întreaga țară aflată în subordinea sa să pornească la război. Lenin arată esența sistemului economic imperialist și cum acesta, prin excelență, generează războaie, că războaiele urmăresc interesele unor clase, iar liderii unor state sunt doar portavoci ale unei clase. Adevăratele scopuri

ale războaielor de jaf sunt acapararea de piețe, modificarea sferelor de influență, o nouă împărțire a bogățiilor globului.

5. „Este futul să ne împotrivim marilor puteri imperialiste care dispun de arme sofisticate ce ar înăbuși orice încercare de insurecție”. Nu de puține ori, Goliathul american responsabil pentru zeci de invazii a avut de a face cu mai mulți Davizi în Coreea, Vietnam, dar și în Rusia, ce a fost invadată în perioada 1918-1920 de SUA și de alte 13 țări. Masele ce duc războiul (de la cei ce produc armamentul la cei ce luptă pe front) constituie factorul principal în război. În Coreea, Vietnam și Rusia sovietică, masele de muncitori și țărani, care au simțit că luptă pentru prima dată pentru ei și nu pentru interesele moșierilor și capitaliștilor, au dat dovadă de o imensă energie revoluționară. Lenin considera că lupta Armatei Roșii și a poporului sovietic, chinuite de foamete cruntă, cu fabrici care nu mergeau din lipsă de materii prime și cărora le era impus embargo, care a dus la înfrângerea armatelor a 14 țări, va „arăta popoarelor Orientului că, oricât de slabe ar fi ele și oricât de invincibilă li s-ar părea forța asupritorilor europeni, care folosesc în luptă toate minunile tehnicii și ale artei militare, un război revoluționar dus de popoare asuprite dacă va reuși să trezească efectiv milioane de oameni care muncesc și sunt exploatați ascunde în sine asemenea posibilități, asemenea minuni, încât eliberarea popoarelor din Orient este acum pe deplin realizabilă”. Nu trebuie să uităm că efectivul armatelor e alcătuit din oameni veniți din rândurile muncitorilor și țăranilor, iar lupta plină de abnegație a sovieticilor a fost susținută prin sabotajul muncitorilor din Europa, ce refuzau să transporte arme, și prin răscoalele ostașilor din armatele Angliei și Franței.

Sperăm că munca depusă pentru a redacta varianta în limba română a acestei culegeri va fi în folosul clasei muncitoare românești și în special comuniștilor, ce constituie avangarda clasei muncitoare. Preceptele lui Lenin trebuie să le servească acestora nu numai ca o metodă de cunoaștere și de dezvăluire a caracterului de clasă a războiului, ci și ca o metodă de acțiune revoluționară, de luare de măsuri concrete în vederea prevenirii războaielor de jaf sau a transformării acestora în războaie civile împotriva clasei capitaliste și pentru socialism.

Capitolul 1

Atitudinea marxiştilor față de război

Denunțând războaiele, comuniștii recunosc în același timp că războaiele sunt inevitabile atâta timp cât clasele încă există

Socialiștii întotdeauna au condamnat războaiele dintre popoare ca fiind un lucru barbar și inuman. Atitudinea noastră față de război este însă principial diferită de cea a pacifiștilor burghezi (partizani și propovăduitori ai păcii) și de cea a anarhiștilor. De primii ne deosebim prin faptul suntem conștienți de legătura inevitabilă care există între războaie și lupta de clasă din interiorul țării, suntem conștienți de imposibilitatea de a se pune capăt războaielor atâta timp cât nu au fost desființate clasele și nu a fost instaurat socialismul, precum și prin faptul că războaiele civile, adică războaiele claselor asupra celor asupraitoare, ale sclavilor împotriva stăpânilor de sclavi, ale țăranilor iobagi împotriva moșierilor, ale muncitorilor salariați împotriva burgheziei le considerăm pe deplin legitime, progresiste și necesare. Și de pacifiști și de anarhiști, noi, marxiştii, ne deosebim prin faptul că socotim necesar ca fiecare război în parte să fie studiat sub aspect istoric (din punctul de vedere al materialismului dialectic al lui Marx).

Din „Socialismul și Războiul”
(iulie-august 1915)

Războiul este continuarea politicii prin alte mijloace

„Războiul este continuarea politicii prin alte mijloace (și anume: prin mijloace violente)”. Această vestită maximă aparține lui Clausewitz¹, unul dintre cei mai profunzi autori de scrieri militare. Marxiştii au considerat întotdeauna, și pe bună dreptate, această teză drept bază teoretică a modului în care trebuie înțeleasă semnificația oricărui război. Tocmai din acest punct de vedere au privit întotdeauna Marx și Engels diferitele războaie. Aplicați acest punct de vedere la războiul actual. Veți vedea că de-a lungul deceniilor, de aproape o jumătate de veac, guvernele și clasele dominante din

Anglia, și din Franța, și din Germania, și din Italia, și din Austria, și din Rusia au dus o politică de jefuire a coloniilor, de asuprire a unor națiuni străine, de înăbușire a mișcării muncitorești. Tocmai această politică, și numai această politică, este continuată de actualul război. În special politica dusă de Austria și de Rusia, atât în timp de pace cât și în timp de război, e o politică de înrobire a națiunilor, și nu de eliberare a lor. Dimpotrivă, în China, Persia, India și în alte țări dependente observăm, în ultimele decenii, o politică de trezire la viață națională a zeci și sute de milioane de oameni, de eliberare a lor de sub jugul marilor puteri reacționare. Războiul dus pe această bază istorică poate fi și în prezent un război burghezo-progresist, de eliberare națională.

Ibid.

S-a mai spus că războiul este o continuare a politicii. E un adevăr pe care noi l-am verificat în propriul nostru război. Față de războiul imperialist care a fost o continuare a politicii imperialiștilor, a politicii claselor dominante, adică a moșierimii și burgheziei, masele populare au avut o atitudine ostilă și el a fost cel mai bun mijloc de revoluționare a acestor mase. La noi, în Rusia, el a înlesnit atât doborârea monarhiei cât și desființarea proprietății funciare moșierești și răsturnarea burgheziei, care au fost obținute extrem de ușor numai din cauză că războiul imperialist a fost o continuare în forme violente și nerușinate a politicii imperialiste. Războiul nostru însă a fost o continuare a politicii noastre comuniste, a politicii proletariatului. Până în ziua de azi mai citim în presa menșevicilor și a eserilor și auzim de la nemembri de partid și de la șovăielnici: „Ați promis pacea, dar ați adus războiul; ați înșelat masele muncitoare”. Noi însă spunem că masele muncitoare, deși n-au învățat marxismul, totuși, prin instinctul lor de clasă de oameni asupriți, de oameni care decenii de-a rândul au simțit pe propria lor piele apăsarea moșierului și a capitalistului, au înțeles cât se poate de bine deosebirea dintre războiul imperialist și războiul civil. Pentru toți cei care au simțit pe propria lor piele deceniile de asuprire, deosebirea dintre aceste două războaie este clară. Războiul imperialist a fost o continuare a politicii imperialiste, și de aceea el a dus la ridicarea maselor împotriva stăpânitorilor lor, pe când războiul civil împotriva moșierilor și capitaliștilor a fost o continuare a politicii de răsturnare a acestor moșieri și capitaliști, și de aceea cu fiecare lună desfășurarea lui a întărit legătura dintre masele muncitoare și proletariat, care conduce acest război.

Din „A VIII-a Conferință Generală a
P.C. (b) din Rusia, Raportul politic al
Comitetului Central” (2 decembrie 1919)

Cum să găsim esența reală a războiului, cum s-o definim? Războiul este o continuare a politicii. Trebuie studiată politica dinainte de război, politică care duce și a dus la

război. Dacă ea a fost o politică imperialistă, adică de apărare a intereselor capitalului financiar, de jefuire și asuprire a coloniilor și a altor țări, atunci războiul generat de ea este un război imperialist. Dacă a fost o politică de eliberare națională, adică expresia unei mișcări de masă împotriva jugului național, războiul generat de ea este un război de eliberare națională. Filistinul nu înțelege că războiul este o continuare a politicii, și de aceea el spune doar atât că „dușmanul ne atacă”, „dușmanul ne-a cotropit țara”, fără să priceapă pentru ce se duce războiul, de către care clase, spre atingerea cărui țel politic.

Din „Despre o caricatură de marxism și
despre «economismul imperialist»”
(august-octombrie 1916)

Lucrurile se prezintă în așa fel că, pentru a înțelege războiul actual, trebuie mai înainte de toate să aruncăm o privire generală asupra politicii duse de puterile europene în ansamblu. Nu trebuie să luăm exemple izolate, cazuri izolate, care întotdeauna pot fi lesne smulse din conexiunea fenomenelor sociale și care n-au nici o valoare, deoarece tot atât de lesne se poate prezenta și un exemplu contrar. Dimpotrivă, trebuie luată în considerare întreaga politică a întregului sistem de state europene, privite în relațiile lor economice și politice reciproce, pentru a înțelege modul cum din acest sistem a decurs în mod implacabil și inevitabil războiul actual.

Din „Războiul și revoluția”
(14 mai 1917)

Nu fiți adversari cu orice preț ai tuturor războaielor. Chestiunea principală este caracterul de clasă al războiului

Din punctul de vedere al marxismului, adică al socialismului științific contemporan, principala problemă care se pune pentru socialiști atunci când discută cum trebuie apreciat războiul și ce atitudine trebuie adoptată față de el este aceasta: în ce scop este dus acest război, ce clase l-au pregătit și i-au determinat direcția. Noi, marxiștii, nu suntem adversari cu orice preț ai oricărui război. Noi spunem: scopul nostru este să făurim orânduirea socială, care, punând capăt împărțirii omenirii în clase și lichidând orice exploatare a omului de către om și a unei națiuni de către alte națiuni, va face să dispară în mod inevitabil orice posibilitate de război în general. Dar, în lupta pe care o ducem pentru această orânduire socială socialistă, ne vom lovi în mod inevitabil de astfel de împrejurări când lupta de clasă din sânul fiecărei națiuni se poate lovi de un război între diferite națiuni, care a fost generat chiar de ea, de această luptă de clasă, și de aceea nu putem nega posibilitatea unor războaie revoluționare, adică a unor războaie care, decurgând din lupta de clasă, sunt purtate de către clasele revoluționare și au o

însemnătate revoluționară directă, nemijlocită. Cu atât mai puțin putem nega acest lucru cu cât în istoria revoluțiilor europene din ultimul secol, în decurs de 125-135 de ani, alături de războaie reacționare care au constituit majoritatea au avut loc și războaie revoluționare, ca, de pildă, acela al maselor revoluționare franceze împotriva Europei monarhice, înapoiate, feudale și semif feudale, coalizată împotriva lor. Și astăzi nu există o metodă de înșelare a maselor mai răspândită în Europa occidentală, iar în ultimul timp și la noi, în Rusia, decât aceea de a le induce în eroare invocând exemplul războaielor revoluționare. Există războaie și războaie. Trebuie să ne lămurim asupra condițiilor istorice care au dus la izbucnirea unui anumit război, să vedem ce clase duc războiul și pentru ce.

Ibid.

Socialiștii care se pronunță împotriva oricărui război nu mai sunt socialiști. În primul rând, socialiștii n-au fost nicicând și nu pot fi împotriva războaielor revoluționare. Burghezia marilor puteri imperialiste a devenit reacționară pâna în măduva oaselor, iar războiul pe care îl duce acum această burghezie îl considerăm un război reacționar, criminal, un război al stăpânilor de sclavi. Cum stau însă lucrurile cu un război împotriva acestei burghezii? De pildă, cu un război al popoarelor asupra de această burghezie și dependente de ea sau al popoarelor coloniale în vederea eliberării lor? În tezele grupului „Die Internationale” citim : „în epoca acestui imperialism deșănțat, posibilitatea oricăror războaie naționale este exclusă”, ceea ce constituie o afirmație, evident, eronată. Istoria secolului al XX-lea, acest secol al „imperialismului deșănțat”, abundă în războaie coloniale. Dar ceea ce noi, europenii, asupritorii al tuturor popoarelor lumii, denumim, cu mârșavul șovinism european ce ne caracterizează, „războaie coloniale” sunt adesea războaie naționale sau războaie naționale ale acestor popoare asupra. Una dintre trăsăturile fundamentale ale imperialismului este tocmai aceea că el accelerează dezvoltarea capitalismului în țările cele mai înapoiate, lărgind și ascuțind astfel lupta împotriva asupririi naționale. Asta este fapt. Și de aici rezultă în mod inevitabil că imperialismul trebuie să genereze în mod frecvent războaie naționale.

(...)

În al doilea rând, războaiele civile sunt și ele războaie. Cine admite lupta de clasă trebuie să admită și războaiele civile, care, în orice societate împărțită în clase, reprezintă continuarea, dezvoltarea și ascuțirea firească, în anumite împrejurări inevitabilă, a luptei de clasă. Marile revoluții confirmă, toate, acest lucru. A nega războaiele civile sau a le ignora înseamnă a aluneca într-un oportunism extrem și a renega revoluția socialistă. În al treilea rând, izbânda socialismului într-o singură țară nu exclude cătuși de puțin războaiele în general, ci, dimpotrivă, le presupune. Dezvoltarea capitalismului se desfășoară în mod extrem de inegal în diferitele țări. Și nici nu poate fi altfel în condițiile producției de mărfuri. De aici concluzia certă: socialismul nu poate învinge

în mod simultan în toate țările. El va învinge la început într-o singură țară sau în câteva țări, celelalte continuând să rămână un timp oarecare burgheze sau preburgheze. Această situație trebuie să dea naștere nu numai la fricțiuni, ci și la tendința directă a burgheziei din celelalte țări de a zdrobi proletariatul victorios al statului socialist. În asemenea caz, în ce ne privește, războiul ar fi legitim și just. Ar fi un război pentru socialism, pentru eliberarea celorlalte popoare de sub jugul burgheziei.

Din „Programul militar al revoluției proletare” (septembrie 1916)

Socialismul este împotriva violenței față de națiuni. Acest lucru este incontestabil. Dar socialismul este în genere împotriva violenței față de oameni. Totuși, în afară de anarhiștii creștini și de tolstoeni, nimeni n-a tras încă de aici concluzia că socialismul este împotriva violenței revoluționare. A vorbi deci despre violență în general, fără a analiza condițiile care determină deosebirea dintre violența revoluționară și cea reacționară înseamnă să fii un mic-burghez care se dezice de revoluție sau înseamnă pur și simplu că te înșeli pe tine însuși și pe alții cu ajutorul unui raționament sofistic. Același lucru se poate spune și despre violența față de națiuni. Orice război constă în violență față de națiuni, dar aceasta nu-i împiedică pe socialiști să fie pentru un război revoluționar. Problema fundamentală care se pune în fața unui socialist (care nu e renegat) este caracterul de clasă al războiului. Războiul imperialist din 1914-1918 este un război între două grupuri ale burgheziei imperialiste pentru împărțirea lumii, pentru împărțirea prăzii, pentru jefuirea și sugrumarea națiunilor mici și slabe. Așa a fost apreciat războiul în Manifestul de la Basel din 1912, și această apreciere a fost confirmată de fapte. Nu e socialist acela care părăsește acest punct de vedere asupra războiului. Când un german sub domnia lui Wilhelm sau un francez sub guvernarea lui Clemenceau spune: „eu, ca socialist, am dreptul și datoria să-mi apăr patria” atunci când dușmanul îi calcă pământul, avem de-a face aici nu cu raționamentul unui socialist, al unui internaționalist, al unui proletar revoluționar, ci cu raționamentul unui naționalist mic-burghez. Căci în acest raționament dispărește lupta revoluționară de clasă a muncitorului împotriva capitalului, dispărește aprecierea războiului, în totalitatea lui, din punctul de vedere al burgheziei mondiale și din acela al proletariatului mondial, dispărește adică internaționalismul și nu rămâne decât un naționalism îngust și rigid. Țăriile mele i s-a făcut o nedreptate, restul nu mă interesează – iată la ce se reduce acest raționament, iată în ce constă îngustimea lui mic-burghezo-naționalistă. Este același lucru ca și când cineva ar spune cu privire la diferite cazuri individuale de folosire a violenței împotriva unei persoane : socialismul este împotriva violenței, de aceea prefer să comit o trădare decât să stau la închisoare.

Un socialist, un proletar revoluționar, un internaționalist judecă altfel: caracterul (reacționar sau revoluționar) al unui război nu depinde de faptul cine a atacat și în a cui

țări se află „dușmanul”, ci de faptul care clasă duce războiul, ce politică este continuată prin intermediul acestui război? Dacă este un război imperialist, reacționar, adică un război între două grupuri mondiale ale burgheziei imperialiste, agresive, tâlhărești, reacționare, atunci burghezia din orice țară (chiar și dintr-o țară mică) se transformă într-un părtaș la jaf, iar sarcina mea, sarcina unui reprezentant al proletariatului revoluționar, este de a pregăti revoluția proletară mondială, ca unica salvare de la grozăviile unui măcel mondial. Trebuie să judec nu din punctul de vedere al țării mele (căci așa judecă numai un jalnic mic-burghez obtuz și naționalist, care nu înțelege că nu e decât o jucărie în mâinile burgheziei imperialiste), ci din punctul de vedere al participării mele la pregătirea, la propagarea și la grăbirea sosirii revoluției proletare mondiale.

Din „Revoluția proletară și renegatul Kautsky” (octombrie-noiembrie 1918)

A admite apărarea patriei înseamnă a admite că războiul respectiv este legitim și drept. Din al cui punct de vedere este el legitim și drept? Numai din punctul de vedere al proletariatului socialist și al luptei sale de eliberare; alt punct de vedere nu recunoaștem. Dacă clasa exploataților poartă un război menit să consolideze dominația ei ca clasă, atunci avem de-a face cu un război criminal, și într-un asemenea război „defensismul” este o mârșăvie și o trădare a socialismului. Dacă proletariatul care a învins burghezia în propria lui țară poartă un război menit să întărească și să dezvolte socialismul, atunci este vorba de un război legitim și „sfânt”.

Din „Despre «stângismul» copilăros și socialismul mic-burghez” (5 mai 1918)

Crimele războiului imperialist vor accelera revoluționarea maselor

Tovarăși, pentru cine a urmărit dezvoltarea societății europene era neîndoielnic de multă vreme că capitalismul nu va putea să dispară pe cale pașnică, ci el duce de-a dreptul la insurecția maselor largi împotriva jugului capitalului sau duce la același rezultat pe calea mult mai grea, mai chinuitoare și mai sângeroasă a războiului. Încă cu mulți ani înainte de război, socialiștii din toate țările au arătat și au declarat solemn, la congresele lor, că un război între țările înaintate nu numai că ar fi cea mai mare crimă, ci un asemenea război pentru împărțirea coloniilor, pentru împărțirea prăzii între capitaliști, nu numai că ar însemna o ruptură completă cu cuceririle civilizației și ale culturii moderne, dar ar putea duce și va duce inevitabil la subminarea a înseși condițiilor de existență ale societății omenești. Pentru că este prima oară în istorie când cele mai mari cuceriri ale tehnicii sunt folosite în asemenea proporții, în mod atât de distrugător și cu atâta energie la exterminarea în masă a milioane de vieți omenești. Asistând la o asemenea punere în slujba războiului a tuturor mijloacelor de producție,

vedem cum se împlinește cea mai amară dintre previziuni și cum sălbăticierea, foametea și completa distrugere a tuturor forțelor de producție cuprind un număr din ce în ce mai mare de țări. De aceea îmi amintesc câtă dreptate a avut unul dintre marii întemeietori ai socialismului științific, Engels, atunci când, în 1887, cu 30 de ani înainte de revoluția rusă a scris că un război european nu numai că va duce la aceea că coroanele, după cum s-a exprimat el, se vor rostogoli cu duzinele de pe capetele încoronate și nu se va găsi nimeni să le ridice, dar că acest război va duce la o nemaipomenită animalizare, sălbăticiere și înapoiere a întregii Europe, și în același timp el va aduce cu sine ori dominația clasei muncitoare, ori crearea unor condiții care să facă necesară această dominație. Acest întemeietor al marxismului s-a exprimat de data asta cu îndoită prudență, fiindcă el își dădea limpede seama dacă istoria va urma aceasta cale, se va ajunge la prăbușirea capitalismului, la răspândirea socialismului, că atunci nici nu se va putea imagina o trecere mai grea și mai chinuitoare, o mizerie mai crâncenă și o criză mai cumplită, care să submineze toate forțele de producție.

Din „Raport asupra luptei împotriva
foametei, Ședința comună a C.E.C. din
Rusia, a Sovietului de deputați al
muncitorilor, țăranilor și ostașilor
din Moscova și a sindicatelor”
(4 iunie 1918)

Imperialismul a pus în joc soarta civilizației europene: dacă nu vor izbucni o serie de revoluții victorioase, după actualul război vor urma în curând alte războaie; povestea cu „ultimul război” este o poveste vană și dăunătoare, un „mit” mic-burghez (după expresia justă a ziarului „Golos” ²). Steagul proletar al războiului civil va strânge în jurul său, dacă nu azi, atunci mâine, dacă nu în cursul actualului război, atunci după el, în decursul primului război ce-i va urma, nu numai sute de mii de muncitori conștienți, ci milioane de semiproletari și mic-burghezi, care sunt prostiți astăzi de șovinism, dar pe care ororile războiului nu numai că nu vor reuși să-i intimideze și să-i abrutizeze, ci îi vor lumina, îi vor învăța, îi vor trezi, îi vor organiza, îi vor oțeli și îi vor pregăti pentru un război împotriva burgheziei atât din „propria” lor țară, cât și din țările „străine”.

Din „Situația din Internaționala
Socialistă și sarcinile ei”, publicată
în Soțial-Demokrat nr. 33
(1 noiembrie 1914)

Nu vor cădea în zadar milioane de victime în război și din cauza războiului. Milioanele care flămânzesc, milioanele care își jertfesc viața în tranșee nu sunt numai oameni

care suferă, ci și oameni care acumulează forțe, cugetă asupra adevăratelor cauze ale războiului, își călesc voința și ajung la o tot mai clară înțelegere revoluționară a lucrurilor. Nemulțumiri crescânde în rândurile maselor, frământări crescânde, greve, demonstrații, proteste împotriva războiului, toate acestea se produc în toate țările lumii. Și aceasta constituie o cheazășie că după războiul european va urma revoluția proletară împotriva capitalismului.

Din „Cuvântare rostită la mitingul
internacional de la Berna”
(8 februarie 1916)

Războiul european a adus un mare folos socialismului internațional, în sensul că a dezvăluit întreaga putreziciune, ticăloșie și mârșăvie a oportunistului, dând astfel un puternic îmbold curățirii mișcării muncitorești de gunoiul care s-a adunat în deceniile de dezvoltare pașnică.

Din „Scrisoare către Kollontai”
(16 decembrie 1914)

Victoria sau înfrângerea în război sunt determinate în ultimă instanță de voința maselor

În orice război victoria este determinată, în ultimă instanță, de starea de spirit a maselor care-și varsă sângele pe câmpul de luptă. Convingerea că războiul pe care-l duc este un război just, conștiința că jertfirea vieții lor este necesară pentru binele fraților lor ridică moralul ostașilor și le dă putere să suporte greutăți fără seamăn. Generalii țariști spun că ostașii noștri roșii suportă greutăți pe care armata regimului țarist nu le-ar fi suportat niciodată. Aceasta se explică prin faptul că fiecare muncitor și fiecare țaran chemat sub arme știe pentru ce luptă și în mod conștient își varsă sângele, în numele triumfului dreptății și socialismului.

Faptul că masele sunt conștiente de țelurile și de cauzele războiului are o imensă importanță și asigură victoria.

Din „Cuvântare rostită la Conferința
Lărgită a Muncitorilor și Ostașilor
Roșii din Raionul Rogojski-Simonovski”
(13 mai 1920)

A mâna poporul împotriva unei armate regulate, înzestrate cu o tehnică superioară, este o crimă, și asta am spus-o noi ca socialiști. Iar războiul ne-a învățat multe, ne-a arătat nu numai că oamenii au avut de suferit, dar și că victoria este de partea aceluia

care posedă cea mai înaltă tehnică, cea mai bună organizare și disciplină și cele mai perfecționate mașini ; asta ne-a învățat războiul și e foarte bine că ne-a învățat. Trebuie să înțelegem odată că fără mașini și fără disciplină nu se poate trăi în societatea modernă. Ori îți însușești cea mai înaltă tehnică, ori vei fi strivit.

Din „Cuvânt de încheiere la raportul cu
privire la ratificarea tratatului de pace”
(15 martie 1918)

Avem aici, fără nicio îndoială o dovadă practică a faptului că forțele unite ale muncitorilor și țăranilor care s-au eliberat de sub jugul capitaliștilor pot face adevărate minuni. Avem aici dovada practică a faptului că un război revoluționar, atunci când antrenează efectiv masele muncitoare asupra și le trezește interesul, când le face să-și dea seamă că luptă împotriva exploataților, un asemenea război revoluționar declanșează în ele energia și generează capacitatea de a săvârși minuni. Cred că ceea ce a făcut Armata Roșie, lupta ei, istoria victoriei ei vor avea pentru toate popoarele din Orient o însemnătate uriașă, universală. Această luptă și această victorie vor arăta popoarelor Orientului că, oricât de slabe ar fi ele și oricât de invincibilă li s-ar părea forța asupraștilor europeni, care folosesc în luptă toate minunile tehnicii și ale artei militare, un război revoluționar dus de popoare asupraștile dacă va reuși să trezească efectiv milioane de oameni care muncesc și sunt exploatați ascunde în sine asemenea posibilități, asemenea minuni, încât eliberarea popoarelor din Orient este acum pe deplin realizabilă în practică nu numai din punctul de vedere al perspectivelor revoluției internaționale, ci din punctul de vedere al experienței militare nemijlocite pe care Republica sovietică a dobândit-o în Asia, în Siberia, în condiții când a fost invadată de trupele tuturor marilor puteri imperialiste.

Din „Raport prezentat la cel de-al
doilea congres general din Rusia al
organizațiilor comuniste ale popoarelor
din Orient” (22 noiembrie 1919)

În război învinge acela care are mai multe rezerve, mai multe izvoare de forță, mai multă putere de rezistență în adâncurile maselor populare. Toate acestea noi le avem într-o măsură mai mare decât alții, decât „atotputernicul” imperialism anglo-francez, acest colos cu picioare de lut. Și le avem într-o măsură mai mare, căci le putem sorbi și mult timp încă le vom sorbi tot mai adânc din mediul muncitoresc și al țăranimii muncitoare, din mijlocul claselor care au fost asupraștile de capitalism și care constituie pretutindeni majoritatea covârșitoare a populației. Noi le putem sorbi din acest rezervor uriaș, căci el ne furnizează pe cei mai sinceri conducători ai muncitorilor și țăranilor în

opera de construire a socialismului, conducători dintre cei mai căliți de vicisitudinile vieții și mai apropiați de clasa muncitoare și de țărănime. Nici unul dintre dușmanii noștri, nici burghezia rusă nici burghezia mondială, nu are nimic care să semene măcar pe departe cu acest rezervor; se clatină tot mai mult terenul sub picioarele lor, iar muncitorii și țăranii care până acum au fost de partea lor îi părăsesc în număr din ce în ce mai mare. Iată de ce, în ultimă analiză, victoria Puterii sovietice în lumea întreagă este asigurată și inevitabilă.

Din „Bilanțul săptămânii partidului la
Moscova și sarcinile noastre”
(21 octombrie 1919)

Acum doi ani, când războiul imperialist era încă în toi, în ochii tuturor partizanilor burgheziei din Rusia, în ochii maselor populare și poate chiar ai majorității muncitorilor din celelalte țări, insurecția proletariatului rus și cucerirea de către el a puterii de stat păreau a fi o încercare îndrăzneată, dar fără sorti de izbândă. Pe vremea aceea imperialismul mondial părea să reprezinte o forță atât de uriașă, invincibilă, încât faptul că muncitorii dintr-o țară înapoiată încercau să se ridice împotriva lui nu putea fi considerat decât ca o nebulie. Acum însă, privind în urmă, la calea străbătută în ultimii doi ani, vedem că până și adversarii noștri încep să recunoască din ce în ce mai mult că noi am avut dreptate. Vedem că imperialismul, care părea un colos invincibil, s-a dovedit a fi în văzul tuturor un colos cu picioare de lut, iar acești doi ani de luptă prin care am trecut marchează tot mai limpede nu numai victoria proletariatului rus, ci și pe aceea a proletariatului internațional.

(...)

Noi știm foarte bine că toate forțele militare pe care a trebuit să le înfruntăm au fost dirijate dintr-o anumită sursă. Știm că întregul material de război, întregul armament le-a fost furnizat de imperialiști; știm de asemenea că o parte din flota lor internațională de război imperialiștii au pus-o la dispoziția dușmanilor noștri, iar acum ajută pe toate căile și pregătesc forțe atât în sudul Rusiei cât și la Arhanghelsk. Dar știm tot atât de bine că toate aceste forțe, în aparență grandioase și invincibile, ale imperialismului internațional nu sunt forțe pe care el poate conta și nu sunt de temut pentru noi, că sunt putrede pe dinăuntru și contribuie tot mai mult la întărirea noastră și că această întărire ne va da posibilitatea să repurtăm victoria pe frontul extern și să consolidăm această victorie

Din „Cuvântare rostită la ședința
comună a C.E.C. al Sovietelor din
Rusia, a Sovietului de deputați ai
muncitorilor și ostasilor roșii din

Moscova, a Consiliului Central al
Sindicatelor din Rusia și a comitetelor
de întreprindere, consacrată celei de-a
doua aniversări a Revoluției din
Octombrie” (7 noiembrie 1919)

Capitolul 2

Războiul modern este generat de imperialism

Războiul este un produs inevitabil al capitalismului

Războiul actual a fost generat de imperialism. Capitalismul a atins acest stadiu, cel mai înalt stadiu al său: Forțele de producție ale societății și proporțiile capitalului au depășit cadrul îngust al diferitelor state naționale. De aici tendința marilor puteri de a înrobi alte națiuni, de a acapara colonii ca surse de materii prime și piețe pentru exportul de capital. Întreaga lume se contopește într-un singur organism economic, întreaga lume este împărțită între câteva mari puteri. Condițiile obiective ale socialismului sunt întru totul maturizate, iar războiul actual este un război al capitaliștilor pentru privilegii și monopoli, care să întârzie prăbușirea capitalismului.

Din „Proiectul de rezoluție al
social-democraților de stânga pentru
prima conferință socialistă
internațională³”
(înainte de 20 august 1915)

Acest război a fost provocat în mod inevitabil de dezvoltarea unui capitalism de proporții gigantice, în special de dezvoltarea capitalismului bancar, care a avut ca rezultat că vreo patru bănci din Berlin și cinci sau șase din Londra își exercită dominația asupra întregii lumi, acaparează toate mijloacele, își sprijină politica lor financiară pe întreaga forță armată și, în sfârșit, s-au angajat într-o încăierare nemaipomenit de crâncenă din cauză că nu mai aveau unde merge nestânjenite mai departe pe calea cotropirilor. Sau unul, sau celălalt trebuie să renunțe la posesiunea coloniilor sale. Asemenea probleme, în lumea asta a capitaliștilor, nu se rezolvă prin bună înțelegere. Ele pot fi rezolvate numai printr-un război.

Din „Războiul și revoluția”
(14 mai 1917)

În ce constă programul nostru? În cucerirea socialismului. În momentul actual al războiului mondial nu există altă ieșire din acest război decât victoria socialismului. Dar mulți nu înțeleg acest lucru. Acum majoritatea omenirii este împotriva acestui măcel sângeros, dar ea nu poate înțelege legătura lui directă cu orânduirea capitalistă. Grozăviile actualului război sunt evidente până și pentru burghezii, dar nu este ea aceea care să lege sfârșitul războiului de sfârșitul orânduirii capitaliste. Or, aceasta este ideea principală prin care bolșevicii și socialiștii revoluționari din toate celelalte țări s-au deosebit întotdeauna de cei care vor aduce pacea pe pământ păstrând neștirbită orânduirea capitalistă.

(...)

Ce scopuri urmăresc beligeranții în războiul actual? Dacă ar fi să dăm crezare diplomaților din toate țările, Franța și Anglia duc război în scopul apărării popoarelor mici împotriva barbarilor, a hunilor germani; la rândul ei, Germania duce război împotriva barbarilor cazaci, care amenință poporul civilizat al Germaniei, precum și în scopul apărării patriei împotriva dușmanilor care o atacă. Noi însă știm că acest război a fost pregătit din timp, el s-a copt pe îndelete și a fost inevitabil. El a fost tot atât de inevitabil pe cât de inevitabil este azi un război între America și Japonia. În ce constă deci această inevitabilitate? În faptul că capitalismul a concentrat bogățiile pământului în mâinile câtorva state și a împărțit până la ultimul petec întregul glob; o nouă împărțire, o nouă îmbogățire nu mai e posibilă decât în dauna altora, un stat nu se mai poate îmbogăți decât în dauna altui stat. O decizie în aceasta problemă poate fi obținută numai prin forță, și de aceea războiul între tâlharii mondiali a devenit inevitabilă.

În fruntea beligeranților din actualul război au stat până acum două firme principale, Anglia și Germania. Anglia era cea mai puternică țară colonială. Cu toate că populația Angliei propriu-zise nu trece de 40.000.000, populația coloniilor sale depășește 400.000.000. De multă vreme și în virtutea dreptului celui mai tare a cotropit ea colonii străine, a cotropit numeroase teritorii și le-a exploatat în folosul ei. Dar în ultimii 50 de ani ea a rămas din punct de vedere economic în urma Germaniei. Industria germană a întrecut industria engleză. Puternicul capitalism de stat al Germaniei s-a unit cu birocrașismul, și Germania a bătut toate recordurile. Între acești doi giganți, problema întâietății nu putea fi decisă altfel decât prin forță.

Din „Discurs ținut la ședința Muzeului
Politehnic” (23 august 1918)

Marxiștii n-au uitat niciodată că violența va fi în mod inevitabil însoțitorul prăbușirii capitalismului pe toată linia și al nașterii societății socialiste. Și această violență va

cuprinde o întreagă perioadă de istorie mondială, o întreagă eră de războaie de tot felul: de războaie imperialiste, de războaie civile înăuntrul țărilor, de împletire a unora cu celelalte, de războaie naționale, de războaie de eliberare a naționalităților strivite de imperialiști, de războaie ale diferitelor combinații de state imperialiste, care în epoca uriașelor trusturi și sindicate capitaliste de stat și militare intră inevitabil într-o alianță sau alta. Aceasta este o epocă de uriașe prăbușiri, o epocă de colosale deznodăminte militare violente, de crize; ea a început, se vede clar și e abia la început.

Din „Raport cu privire la revizuirea programului și la schimbarea denumirii partidului” (8 martie 1918)

Pacea imperialistă este continuarea politicii imperialiste de război

Războiul este continuarea prin mijloace violente a politicii pe care clasele dominante ale puterilor beligerante au dus-o multă vreme înainte de război. Pacea este continuarea aceleiași politici, cu înregistrarea schimbărilor intervenite în raportul de forțe dintre adversari în urma acțiunilor militare. Războiul ca atare nu schimbă direcția în care a evoluat politica înainte de război, el nu face decât să grăbească această evoluție.

Din „Despre «programul de pace»”
(publicat în *Sotial-Demokrat*, nr. 52,
25 martie 1916)

De aceea, în realitatea capitalistă, și nu în searbăda fantezie filistină a popilor englezi sau a „marxistului” german Kautsky, alianțele „interimperialiste” sau „ultraimperialiste” – indiferent dacă s-ar încheia sub forma unei coaliții imperialiste împotriva alteia sau sub forma unei coaliții generale a tuturor puterilor imperialiste – sînt inevitabile doar „răgazuri” între războaie. Alianțele pașnice pregătesc războaiele și, la rândul lor se nasc din războaie, condiționîndu-se reciproc și generând alternarea formelor de luptă pașnică și nepașnică pe una și aceeași bază – baza legăturilor și a relațiilor imperialiste ale economiei mondiale și ale politicii mondiale. Iar preaițeleptul Kautsky, pentru a liniști pe muncitori și a-i împăca cu social-soviniștii, care au trecut de partea burgheziei, rupe una de alta verigile acestui lanț unic, rupe alianța pașnică (și ultraimperialistă, ba chiar ultra-ultraimperialistă) de astăzi a tuturor puterilor în vederea „pacificării” Chinei (amintiți-vă de înăbușirea răscoalei boxerilor⁴) de conflictul nepașnic de mâine, care pregătește pentru poimîne o nouă coaliție „pașnică” generală pentru împărțirea, să zicem, a Turciei etc. În locul conexiunii vii dintre perioadele de pace imperialistă și perioadele de războaie imperialiste, Kautsky oferă muncitorilor o abstracție moartă pentru a-i împăca cu liderii lor morți.

Din „Imperialismul, stadiul cel mai
înalt al capitalismului⁵”
(ianuarie-iunie 1916)

*Kautsky a ascuns caracterul de clasă al războiului și al păcii și s-a
alăturat burgheziei*

În problema caracterului și a semnificației războiului contemporan, Kautsky șovăie din cale afară, iar declarațiile precise și formale ale Congreselor de la Basel și Chemnitz sunt ocolite mereu de acest conducător de partid cu prudența cu care hoțul ocolește locul ultimei sale spargerii. În broșura despre „Statul național etc.”, scrisă în februarie 1915, Kautsky a afirmat că, „în ultima analiză”, războiul „este totuși un război imperialist” (p. 64). De data asta însă, el mai face o mică rezervă: nu e pur imperialist, – dar cum e atunci?

Din „Falimentul Internaționalei a II-a⁶”
(a doua jumătate a lunii mai - prima
jumătate a lunii iunie 1915)

Din partea unor economiști burghezi nu trebuie să ne mire o asemenea naivitate; lor le și convine să pară atât de naivi și să vorbească „serios” despre pace în condițiile imperialismului. Dar ce a mai rămas din marxismul lui Kautsky, când în 1914, 1915 și 1916 el adoptă același punct de vedere burghezo-reformist și afirmă că „toți sunt de acord” (imperialiștii, pseudosocialiștii și social-pacifiștii) în privința păcii? În loc să analizeze și să dezvăluie profundele contradicții ale imperialismului, el nu manifestă decât reformista „dorință pioasă”, de a le ocoli, de a le ignora.

Din „Imperialismul, stadiul cel mai
înalt al capitalismului”
(ianuarie-iunie 1916)

Kautsky „împacă” în mod neprincipial ideea fundamentală a social-șovinismului – admiterea apărării patriei în războiul actual, făcând de ochii lumii o concesie diplomatică celor de stânga sub forma abținerii de la votarea creditelor, sub forma adoptării în vorbe a unei atitudini opoziționiste etc. Kautsky, care în 1909 a scris o carte întreagă despre apropierea unei epoci a revoluțiilor și despre legătura dintre război și revoluție, Kautsky, care în 1912 a semnat Manifestul de la Basel cu privire la folosirea în scopuri revoluționare a războiului care se apropia, astăzi nu știe cum să mai justifice și să prezinte în culori mai frumoase social-șovinismul și, la fel ca Plehanov, se alătură burgheziei pentru a-și bate joc de orice planuri de revoluție, de orice pas în direcția unei lupte revoluționare fățișe.

Din „Socialismul și războiul
(Atitudinea P.M.S.D.R. față de război)”⁷
(iulie-august 1915)

Capitalul european speculează încheierea păcii. Nu numai burghezia din Rusia, dar și cea din Europa a început să înțeleagă legătura dintre război și revoluție, a început să se teamă de o mișcare într-adevăr populară și victorioasă împotriva țarismului. Burghezia vrea să mențină „ordinea socială” bazată pe exploatare, s-o apere împotriva unor zguduiri excesive, vrea să mențină monarhia din Rusia sub forma unei monarhii constituționale, sau pretins constituționale, și de aceea ea speculează încheierea păcii în scopul apărării intereselor antiproletare și antirevoluționare. Acest adevăr incontestabil ne arată concret că până și o problemă atât de „simplă” și de clară cum este problema războiului și păcii nu poate fi pusă în mod just dacă se pierde din vedere antagonismul de clasă din societatea contemporană, dacă se pierde din vedere faptul că burghezia, în toate acțiunile ei, oricât de democratice și umanitare ar părea ele, apără în primul rând și mai mult decât orice interesele clasei sale, interesele „păcii sociale”, adică interesele reprimării și dezarmării tuturor claselor asuprite. De aceea modul proletar de a pune problema păcii se deosebește și trebuie să se deosebească tot atât de inevitabil de modul burghezo-democratic de a pune această problemă, așa cum se deosebește în problema comerțului liber, a clericalismului etc. Proletariatul luptă și va lupta întotdeauna cu fermitate împotriva războiului, fără să uite însă niciun moment că dispariția războaielor este posibilă numai odată cu dispariția definitivă a societății împărțite în clase.

Din „Capitalul european și
absolutismul” (publicat în Vperiod, nr.
13, 5 aprilie 1905)

Încheierea iminentă a păcii sau chiar discuțiile tot mai frecvente ce se poartă între diferite elemente burgheze în problema păcii a determinat nu întâmplător, ci în mod inevitabil o delimitare și mai vizibilă între cele două politici. Căci pacea a fost și este concepută întotdeauna de pacifiștii burghezi și de acoliții sau papagalii lor „socialiști” ca o stare principial deosebită în sensul că pacifiștii de ambele nuanțe n-au înțeles niciodată ideea: „războiul este continuarea politicii de pace, pacea este continuarea politicii de război”. Că războiul imperialist din 1914-1917 este continuarea politicii imperialiste din perioada 1898-1914, dacă nu chiar de mai înainte, acest lucru n-au vrut și nu vor să-l vadă nici burghezii, nici social-șoviniștii. Că, acum, dacă nu vor fi răsturnate în mod revoluționar guvernele burgheze, pacea nu poate fi decât o pace imperialistă, o continuare a războiului imperialist, acest lucru nu-l văd nici pacifiștii burghezi, nici cei socialiști.

Din „Pacifism burghez și pacifism

socialist⁸” (1 ianuarie 1917)

Acest exemplu⁹, mi se pare mie, merită o deosebită atenție, fiindcă ne arată în mod concret ceea ce uită acum la fiecare pas publicistii de la ziarele burgheze, încercând să profite de prejudecățile și ignoranța filistină a maselor populare cu totul înapoiate, care nu înțeleg că există o indisolubilă legătură economică și istorică între orice război și politica premergătoare lui dusă de fiecare țară, de fiecare clasă care deținea o poziție dominantă înainte de război și care căuta să-și asigure realizarea scopurilor ei prin aplicarea unor așa-zise mijloace „pașnice”. Așa-zise, deoarece măsurile de represiune, care sunt considerate necesare, de pildă, pentru exercitarea unei dominații „pașnice” asupra coloniilor, cu greu ar putea fi numite pașnice.

În Europa domnea pacea, dar ea se menținea datorită faptului că dominația națiunilor europene asupra sutelor de milioane de locuitori din colonii era exercitată numai prin războaie permanente, neîntrerupte, care nu încetau niciodată și pe care noi, europenii, nu le considerăm războaie, fiindcă prea adeseori ele semănau nu a războaie, ci a masacre nemaipomenit de sălbatice, a exterminare a unor popoare neînarmate.

Din „Războiul și revoluția¹⁰”
(14 mai 1917)

Pentru pace în general este, bineînțeles, toată lumea, inclusiv Kitchener, Joffre, Hindenburg și Nicolaie Sângerosul, căci fiecare dintre ei dorește să se termine războiul. De relevant este însă că fiecare dintre ei pune condiții de pace imperialiste (adică condiții de jaf, care implică asuprirea altor popoare), condiții de pace în favoarea „propriei” națiuni. Lozincile trebuie lansate pentru ca prin propagandă și agitație să se explice maselor diferența ireductibilă dintre socialism și capitalism (imperialism), și nu pentru a împăca două clase dușmane și două politici dușmane cu ajutorul unui cuvânt care „unește” lucruri cu totul diferite.

Din „Problema păcii”
(iulie-august 1915)

Capitolul 3

Țările socialiste susțin în mod consecvent coexistența pașnică

Țările socialiste duc sistematic o politică de pace

Guvernul muncitoresc și țărănesc, care a fost creat de revoluția din 6-7 noiembrie (24-25 octombrie) și care se sprijină pe Sovietele de deputați ai muncitorilor, soldaților și țăranilor, propune tuturor popoarelor beligerante și guvernelor lor să înceapă imediat tratativele în vederea încheierii unei paci democratice drepte.

Guvernul consideră că pacea dreaptă sau democratică, dorită cu atâta ardoare în toate țările beligerante¹¹ de majoritatea covârșitoare a muncitorimii și a claselor de oameni ai muncii, istovite, chinuite și sleite de pe urma războiului, – pacea pe care, după doborârea monarhiei țariste, muncitorii și țăranii ruși au cerut-o stăruitor și cu toată hotărârea este o pace imediată, fără anxiuni (adică fără cotropirea unor teritorii străine, fără alipirea cu forța a altor naționalități) și fără contribuții.

Guvernul Rusiei propune tuturor popoarelor beligerante încheierea imediată tocmai a unei asemenea păci, declarându-se gata să întreprindă imediat, fără cea mai mică întârziere, toate demersurile necesare până în momentul în care toate condițiile acestei păci vor fi fost definitiv ratificate de către adunările împuternicite ale reprezentanților poporului din toate țările și ai tuturor națiunilor.

(...)

Guvernul consideră drept cea mai mare crimă împotriva omenirii continuarea acestui război, purtat pentru împărțirea între națiunile puternice și bogate a națiunilor slabe cotropite de ele, și declară solemn că este gata să semneze imediat clauzele unei păci care să pună capăt acestui război pe baza condițiilor mai sus arătate, deopotrivă de drepte pentru toate națiunile, fără excepție.

Din „Al Doilea Congres General al
Sovietelor de Deputați ai Muncitorilor

Guvernul muncitoresc și țărănesc, care a fost creat de revoluția din 24-25 octombrie și care se sprijină pe Sovietele de deputați ai muncitorilor, soldaților și țăranilor, trebuie să înceapă imediat tratative de pace. Apelul nostru trebuie să fie adresat atât guvernelor, cât și popoarelor. Nu putem ignora guvernele, căci aceasta ar face să se amâne posibilitatea de a încheia pace, iar unui guvern popular nu-i este îngăduit să facă un asemenea lucru; dar n-avem dreptul să nu ne adresăm în același timp și popoarelor. Pretutindeni, guvernele și popoarele sunt în dezacord, și de aceea trebuie să ajutăm popoarele să intervină în problemele războiului și păcii. (...) Noi luptăm împotriva minciunii guvernelor care în vorbă se declară toate pentru pace și pentru dreptate, iar în fapt duc războaie de cotropire și jaf.

Ibid.

Republica Sovietică Federativă Socialistă Rusă dorește să trăiască în pace cu toate popoarele și să-și concentreze toate eforturile asupra construcției interne, asupra organizării producției, transporturilor și a conducerii obștești pe baze sovietice, ceea ce nu a putut face până acum din cauza intervenției Antantei și a blocadei de înfometare.

Guvernul muncitoresc-țărănesc a oferit pace puterilor Antantei în repetate rânduri, și anume:

- la 5 august 1918 – în scrisoarea Comisariatului poporului pentru afacerile externe către reprezentantul american, d-l Pool;
- la 24 octombrie 1918 – într-o scrisoare adresată președintelui Wilson;
- la 3 noiembrie 1918 – într-o propunere adresată tuturor guvernelor Antantei prin intermediul reprezentanților țărilor neutre;
- la 7 noiembrie 1918 – în numele celui de-al VI-lea Congres general al Sovietelor din Rusia ¹²;
- la 23 decembrie 1918 – în nota lui Litvinov, la Stockholm, către toți reprezentanții Antantei;
- apoi scrisorile din 12 și din 17 ianuarie, nota de la 4 februarie 1919 către guvernele Antantei;
- proiectul de tratat elaborat împreună cu Bullit la 12 martie 1919;
- declarația din 7 mai 1919, transmisă prin Nansen.

Aprobând în întregime toate aceste repetate demersuri ale Consiliului Comisarilor Poporului și ale Comisariatului poporului pentru afacerile externe, Congresul al VII-lea al Sovietelor confirmă încă o dată năzuința sa constantă spre pace și propune din nou tuturor puterilor Antantei – Angliei, Franței, Statelor Unite ale Americii, Italiei, Japoniei, tuturor împreună și fiecareia în parte – să înceapă imediat negocieri de pace și însărcinează Comitetul Executiv Central al Sovietelor din Rusia, Consiliul Comisarilor Poporului și Comisariatul poporului pentru afacerile externe să continue sistematic această politică de pace (sau: să continue sistematic această politică de pace, luând toate măsurile necesare pentru a-i asigura succesul).

Din „A VIII-a Conferință Generală a P.C. (b) din Rusia, Proiect de rezoluție cu privire la politica internațională¹³” (2 decembrie 1919)

Față de Statele Unite și de Japonia urmărim în primul rând țelul politic de a respinge nerușinata, criminala, tâlhărească lor invazie în Rusia, invazie care servește numai la îmbogățirea capitaliștilor. Amânduror acestor state le-am propus în repetate rânduri și în mod solemn pacea, dar ele nici nu ne-au răspuns și continuă războiul împotriva noastră, acordând ajutor lui Denikin și lui Kolceak, jefuind Murmanskul și Arhanghelskul, devastând și ruinând în special Siberia de răsărit, unde țărani ruși opun o rezistență eroică tâlharilor capitaliști din Japonia și din Statele Unite ale Americii de Nord.

Un alt țel politic și economic al nostru față de toate țările, inclusiv Statele Unite și Japonia, se rezumă la următoarele: alianță frățească cu muncitorii și oamenii muncii din toate țările, fără excepție.

Din „Răspuns la întrebările unui ziarist american¹⁴” (20 iulie 1919)

Dar se poate concepe în genere ca o republică socialistă să existe în condițiile încercuirii capitaliste? Acest lucru părea de neconceput atât sub raport politic, cât și sub raport militar. Că el este posibil atât sub raport politic, cât și sub raport militar e un lucru dovedit, e un fapt cert. Dar sub raport comercial? Dar sub raportul schimbului economic? Dar legătura, ajutorul, chimbul de servicii între Rusia agricolă înapoiată, ruinată și grupul de state capitaliste bogate, înaintate din punct de vedere industrial, sunt oare posibile? Oare n-am fost amenințați că vom fi înconjurați cu un gard de sârmă ghimpată și că nu vor exista astfel nici un fel de relații economice cu noi? „Dacă nu s-au speriat de război, le venim noi de hac prin blocadă.”

Tovarăși, în acești patru ani ne-a fost dat să auzim atâtea amenințări, și încă amenințări atât de teribile, încât nu ne mai sperie nici una. În ceea ce privește blocada,

experiența a arătat că nu se știe pentru cine este ea mai grea: pentru cei ce sunt supuși blocadei sau pentru cei ce o declară.

Din „Al IX-lea Congres General al
Sovietelor din Rusia, Cu privire la
politica internă și externă a
republicii” (23 decembrie 1921)

2. „Planurile noastre în Asia?”

Aceleași ca și în Europa: conviețuire pașnică cu popoarele, cu muncitorii și țărani tuturor națiunilor care se trezesc la o viață nouă, la o viață fără exploatare, fără moșieri, fără capitaliști, fără negustori. Războiul imperialist din 1914-1918, războiul capitaliștilor din gruparea anglo-franceza (și rusă) împotriva capitaliștilor din gruparea germano-austriacă pentru împărțirea lumii a trezit Asia și a făcut să crească acolo, ca de altfel pretutindeni, năzuința spre libertate, spre muncă pașnică, spre împiedicarea izbucnirii unor noi războaie.

3. „Bazele unei păci cu America?”

Capitaliștii americani să ne lase în pace. Noi nu ne vom atinge de ei. Suntem gata să le plătim în aur mașinile, uneltele etc. necesare în transporturi și în producție. Și nu numai în aur, ci și cu materii prime.

Din „Răspuns la întrebările lui Karl
Wigand, corespondentul din Berlin al
Agenției Americane de Informații
«Universal Service»¹⁵”
(18 februarie 1920)

Atât timp cât o naționalitate nu urzește împotriva noastră intrigi care să facă din ea o unealtă în mâinile imperialismului și s-o ducă la inrobirea de către acesta, atâta timp cât nu creează o punte ca să ne sugrume, noi nu ne vom formaliza. Nu vom uita ca suntem revoluționari. Există fapte care dovedesc în mod incontestabil, indiscutabil că, într-o Rusie care a învins pe menșevici și pe ocialiștii-revoluționari, cea mai mică naționalitate, cu totul neînarmată, oricât de slabă ar fi ea, poate și trebuie să stea absolut liniștită și să fie sigură că nu avem față de ea decât intenții pașnice, că propaganda noastră cu privire la caracterul criminal al vechii politici practicate de vechile guverne nu slăbește și că dorința noastră de a menține cu orice preț, cu prețul unor mari jertfe și concesi, pacea cu toate naționalitățile care au făcut parte din vechiul Imperiu rus și n-au dorit să rămână cu noi este fermă. Noi am dovedit-o, și o vom dovedi și de acum înainte, oricât s-ar vărsa blestemele puhoi asupra noastră din toate părțile. Credem

că am dovedit de minune acest lucru și vom spune în fața adunării reprezentanților muncitorilor și țăranilor din întreaga Rusie, în fața masei de milioane de muncitori și țărani din Rusia, că vom apăra din răspuțeri pacea și de aici înainte, că nu vom ezita să facem mari concesii și sacrificii pentru a o salvagarda.

Există însă o limită peste care nu se poate trece. Nu vom permite nimănui să-și bată joc de tratatele de pace, nu vom tolera nici un fel de încercare de a tulbura munca noastră pașnică. Nu vom îngădui în niciun caz acest lucru și ne vom ridica ca un singur om spre a ne apăra ființa.

Din „Al IX-lea Congres General al
Sovietelor din Rusia, Cu privire la
politica internă și externă a
republicii” (23 decembrie 1921)

Să interzicem încheierea păcii de orice fel cu imperialiștii este o perspectivă nesănătoasă

Poate că autorii sunt de părere că interesele revoluției internaționale interzic orice fel de pace cu imperialiștii? Părerea aceasta au exprimat-o unii adversari ai păcii la o consfătuire din Petrograd, dar n-a fost susținută decât de o infimă minoritate a celor ce se pronunța împotriva păcii separate¹⁶. E limpede că această părere duce la negarea utilității tratatelor la Brest-Litovsk și la negarea păcii chiar și cu condiția restituirii Poloniei, Letoniei și Kurlandei. Cât de greșite sunt aceste păreri (respinse de majoritatea adversarilor petersburgezi ai păcii, de pildă) se vede de la o poștă. Din punctul de vedere al celor care emit asemenea păreri, o republică socialistă înconjurată de puteri imperialiste n-ar putea să încheie nici un fel de tratate economice, n-ar putea să existe decât dacă s-ar instala în lună.

Poate că autorii sunt de părere că interesele revoluției internaționale cer ca ea să fie stimulată și că numai războiul ar putea fi un asemenea stimulent, și nicidecum pacea, care ar putea crea maselor impresia unui fel de „legitimări” a imperialismului? O asemenea „teorie” ar fi în totală contradicție cu marxismul, care întotdeauna a negat „stimularea” revoluțiilor, acestea dezvoltându-se pe măsură ce se ascut și se coc contradicțiile de clasă care dau naștere revoluțiilor.

Din „Un lucru straniu și monstruos”
(publicat în Pravda, numerele 37 și 38,
28 februarie și 1 martie 1918)

Pacea de la Brest n-a adus altceva Germaniei decât câteva milioane de puduri de cereale, în schimb a făcut ca ea să se molipsească de descompunerea bolșevică. Iar noi am câștigat timp, în cursul căruia a început să se formeze Armata Roșie. Chiar și marile

calamități care s-au abătut asupra Ucrainei s-au dovedit a fi remediabile, deși cu prețul unor mari și grele sacrificii. Evenimentul pe care contau adversarii noștri – prăbușirea rapidă a Puterii sovietice în Rusia – nu s-a produs. Intervalul de timp, răgazul pe care ni l-a acordat istoria, l-am folosit tocmai pentru a ne întări în așa fel, ca să nu putem fi învinși prin forța armată. Am câștigat în ce privește ritmul, am câștigat puțin timp, numai că am cedat, în schimb, foarte mult spațiu. Pe cât îmi amintesc, au fost atunci unii care au conchis filozofic că pentru a câștiga timp trebuie să cedezi spațiu. Și tocmai potrivit acestei teorii a filozofilor despre timp și spațiu am procedat noi atunci din punct de vedere practic și politic: am cedat mult spațiu, dar am câștigat timp atât cât să ne putem întări. După aceea însă, când toți imperialiștii au vrut să pornească un mare război împotriva noastră, s-au convins că așa ceva este imposibil, deoarece pentru un război mare ei n-aveau nici mijloacele și nici forțele necesare. Noi n-am sacrificat atunci interesele fundamentale; le-am sacrificat pe cele secundare și le-am salvat pe cele fundamentale.

Aici se ridică, printre altele, problema oportunismului. Oportunismul constă în sacrificarea intereselor fundamentale pentru a obține unele avantaje parțiale, temporare. Acesta este miezul problemei, dacă e să luăm definiția teoretică a oportunismului. Aici mulți s-au lăsat derutați. Încheind pacea de la Brest, noi am sacrificat interesele Rusiei, așa cum sunt ele înțelese din punct de vedere patriotic, dar din punctul de vedere al socialismului ele erau de ordin secundar. Noi am făcut sacrificii imense, și totuși aceste sacrificii erau de importanță secundară.

Din „Adunarea Activului Organizației
Moscova a P.C.(b) din Rusia, Raport cu
privire la concesiuni”
(6 decembrie 1920)

Experiența de la Brest este remarcabilă prin faptul că atunci am știut să folosim, pentru prima oară, pe scară uriașă și în condițiile unor greutăți extraordinar de mari, contradicțiile dintre imperialiști, astfel ca până la urmă socialismul să aibă de câștigat. În perioada păcii de la Brest existau două grupuri de rechini imperialiști extrem de puternice: cel austro-german și cel anglo-franco-american. Ele erau angajate într-o luptă crâncenă, care trebuia să hotărască soarta lumii pentru perioada ce avea să urmeze. Dacă am putut să rezistăm, deși reprezentam o forță egală cu zero sub raport militar, întrucât nu aveam nimic și ne mișcam mereu pe o linie descendentă, cufundându-ne în abisul dezastrului economic –, această minune s-a întâmplat numai pentru că am folosit cum trebuie contradicțiile dintre imperialismul german și cel american. Am făcut o concesie imensă imperialismului german și, făcând această concesie unuia dintre imperialisme, ne-am pus dintr-o dată la adăpost împotriva unui atac din partea ambelor imperialisme.

Ibid.

Acum numai niște proști ar putea să nu vadă că bine am procedat noi nu numai atunci când am răsturnat burghezia (și pe lacheii ei, menșevicii și eserii), ci și atunci când am încheiat pacea de la Brest, după ce apelul deschis la încheierea unei păci generale, sprijinit prin publicarea și anularea tratatelor secrete, a fost respins de burghezia puterilor Înțelegerii (Antantei). În primul rând, dacă n-am fi încheiat pacea de la Brest, puterea ar fi încăput imediat în mâinile burgheziei ruse și în felul acesta am fi pricinuit un rău imens revoluției socialiste mondiale. În al doilea rând, cu pretul unor sacrificii de ordin național, noi am reușit să păstrăm pe plan internațional o influență revoluționară atât de eficientă, încât acum vedem că exemplul nostru este urmat de Bulgaria, că Austria și Germania sunt în fierbere, că ambele tabere imperialiste sunt slăbite, în timp ce noi ne-am întărit și am început să creăm o adevărată armată proletară.

Din „Revoluția proletară și renegatul
Kautsky” (9 octombrie 1918)

Capitaliștii vor căuta pretexte pentru război și trebuie să fim pregătiți pentru orice eventualitate

Am spus la o adunare – despre care „Pravda” a publicat o relatare cât se poate de nefericită – că în momentul de față noi am trecut de la război la pace, dar că noi n-am uitat că o să vină din nou războiul¹⁷. Atâta timp cât capitalismul continuă să existe alături de socialism, ele nu pot trăi în pace: până la urmă o să învingă ori unul, ori celălalt; o s i se cânte prohodul ori Republicii sovietice, ori capitalismului mondial. Este vorba doar de o amânare a războiului. Capitaliștii vor căuta pretexte pentru un război.

Din „Adunarea Activului Organizației
Moscova a P.C.(b) din Rusia, Raport cu
privire la concesiuni”
(6 decembrie 1920)

De aceea situația noastră internațională este mai trainică decât oricând. Dar trebuie să urmărim cu foarte mare atenție criza internațională și să fim gata să facem față oricărei surprize. (...) Cunoscând faptul că adversarul nostru – care nu știe ce vrea să facă și ce va face mâine – este într-o situație extrem de grea, trebuie să fim ferm convinși că, în ciuda propunerii de pace, războiul este posibil. Nu se poate prevedea cum se vor comporta ei în viitor. (...)

Că se fac pregătiri de război este un fapt în afara de orice îndoială. Multe state vecine cu Rusia și, poate, multe state care nu sunt vecine cu ea se înarmează. Iată de ce, mai mult decât oricând, trebuie să manevrăm în politica noastră externă, sa urmărm

cu fermitate linia pe care am adoptat-o și să fim pregătiți pentru orice eventualitate. Războiul pentru pace l-am dus cu o energie deosebit de mare. Acest război dă rezultate excelente. Pe această arenă de luptă noi am obținut rezultate foarte bune, în orice caz nu mai puțin bune decât pe tărâmul de activitate al Armatei Roșii, pe câmpul de luptă. Încheierea păcii cu noi nu depinde însă de voința statelor mici, chiar dacă ele doresc pacea. Ele sunt până peste cap înglodate în datorii față de statele care fac parte din Antantă, iar în sânul acesteia există disensiuni foarte grave și mari rivalități. Trebuie deci să reținem că, privită pe plan istoric-mondial, după războiul civil și după războiul Antantei, pacea este, desigur, posibilă.

Dar pașii noștri spre pace trebuie să fie însoțiți de o întărire a întregii noastre capacități de luptă, și în niciun caz nu trebuie să dezarmăm armata. Armata noastră constituie o garanție reală că puterile imperialiste nu vor întreprinde nici cele mai mici tentative, nici cele mai mici încercări de a ne ataca, deoarece, chiar dacă ar putea să conteze pe unele succese efemere la început, în cele din urmă însă ele vor fi înfrânte de Rusia Sovietică. Trebuie să știm acest lucru; aceasta trebuie să constituie baza agitației și propagandei noastre, și este necesar să ne pregătim în acest sens pentru a rezolva sarcina care, dată fiind starea de oboseală crescândă, impune îmbinarea ambelor aspecte ale activității noastre.

Din „Congresul al IX-lea al P.C. (b)
din Rusia, Raportul Comitetului
Central” (29 martie 1920)

Pentru noi important este să constatăm că există un echilibru instabil și că trebuie să folosim acest răgaz, luând în considerare elementele caracteristice ale situației actuale, adaptând tactica noastră la particularitățile acestei situații, fără a uita nicio clipă că se poate ivi din nou, pe neașteptate, necesitatea unei lupte armate. Organizarea Armatei Roșii, întărirea ei continuă să fie, și pe mai departe, sarcina noastră.

Din „Congresul al III-lea al
Internaționalei Comuniste, Raport
asupra tacticii P.C. din Rusia”
(5 iulie 1921)

Capitolul 4

Pacea poate fi câștigată doar prin luptă

Oricine crede că burghezia ne-ar servi pacea pe tavă este o persoană foarte naivă

Noi am pornit o luptă hotărâtă împotriva războiului provocat de conflictul dintre tâlhari pentru împărțirea prăzii. Până acum toate partidele au vorbit despre această luptă, dar mai departe de vorbe și de fățarnicie nu au mers. Acum lupta pentru pace a început. Este o luptă grea. Cine și-a închipuit că pacea poate fi obținută ușor, că ajunge să pomenim de pace, și burghezia ne-o va servi pe tavă, acela este un om foarte naiv. Cei care au atribuit bolșevicilor această părere au mințit. Capitaliștii s-au încăierat într-o luptă pe viață și pe moarte pentru împărțirea prăzii. Este clar: a nimici războiul înseamnă a învinge capitalul, și în acest sens a pornit Puterea sovietică lupta.

Din „Cuvântare rostită la Primul
Congres General al Flotei Militare¹⁸”
(22 noiembrie 2917)

Obstacolele în calea păcii sunt de partea imperialismului

4. „Ce obstacole stau în calea unei asemenea păci?”

Din partea noastră, nici unul. Din partea capitaliștilor americani (ca și a oricăror altora), imperialismul.

Din „Răspuns la întrebările lui Karl
Wigand, corespondentul din Berlin al
Agenției Americane de Informații
«Universal Service»”
(18 februarie 1920)

Trebuie să avem în vedere că fraze, discuții și asigurări pacifiste, uneori chiar jurăminte împotriva războiului și pentru apărarea păcii¹⁹, ne este dat să auzim extrem

de des în întreaga lume, în timp ce hotărârea de a lua măsuri reale, fie și din cele mai simple, pentru asigurarea păcii o observăm extrem de rar în majoritatea statelor și mai ales în statele moderne civilizate. Or, noi am dori să auzim, atât în această problemă cât și în altele asemănătoare, cât mai puține declarații cu caracter general, cât mai puține promisiuni solemne și formule pompoase și cât mai multe hotărâri și măsuri dintre cele mai simple și mai clare, care să ducă într-adevăr la pace, dacă nu la înlăturarea completă a pericolului de război.

Din „Interviu acordat lui M. Farbman, corespondent al ziarelor «Observer» și «Manchester Guardian»²⁰”

Când învingi inamicul el vrea să ajungeți la o înțelegere

Noi luptăm împotriva capitalului internațional, care, văzând republica noastră, a spus: „Ăștia-s niște tâlhari, niște crocodili” (aceste cuvinte mi-au fost relatate textual de o pictoriță engleză, care a auzit această expresie de la un om politic dintre cei mai influenți)²¹. Și, din moment ce sunt niște crocodili, nu poți decât să-i disprețuiești. Aceasta era părerea capitalului internațional. Era părerea dușmanului de clasă, și din punctul lui de vedere el avea dreptate. Dar justetea unor asemenea concluzii trebuie verificată prin practică. Dacă tu, capital internațional, care ești o forță puternică, cu caracter mondial, dacă tu, care ai în mâna ta întreaga tehnică, spui că ăștia-s niște „crocodili”, atunci încearcă și trage în ei! Dar când a încercat, s-a văzut că el a fost acela care a avut mai mult de pățimit. Acum capitalul, care este nevoit să țină seama de viața politică și economică reală, spune: „Trebuie să facem comerț”. Asta înseamnă că am obținut o mare victorie.

Din „Congresul al X-lea al P.C. (b) din Rusia, Raport cu privire la înlocuirea predării obligatorii a surplusurilor de produse agricole printr-un impozit în natură” (15 martie 1921)

Si deși capitalul internațional slăbește pe zi ce trece, în timp ce situația noastră internațională s-a îmbunătățit considerabil în ultima vreme, totuși, apreciind lucid lucrurile sub toate aspectele, trebuie să spunem că capitalul internațional este încă, fără îndoială, mai puternic decât noi. El nu mai poate purta război față de noastră, pentru că nu mai dispune de forțele necesare în acest scop. Chiar în ultimele zile au apărut în presa burgheză europeană declarații făcute de acești domni în sensul că „în Rusia nu e greu să te împotmolești și că ar fi poate mai bine să facem pace cu ea”. Așa se întâmplă întotdeauna: după ce a mâncat bătaie, adversarul începe să fie mai conciliant.

Nu o dată le-am declarat noi domnilor imperialiști europeni că suntem dispuși să facem pace, dar ei voiau să subjuge Rusia. Acum însă și-au dat seama că dorințelor lor nu le e dat să se împlinească.

Din „Cuvântare rostită la Prima
Consfătuire pe Țară în Problemele
Muncii de Partid la Sate²²”
(18 noiembrie 1919)

Situația internațională a R.S.F.S.R. se caracterizează în momentul de față printr-un oarecare echilibru, care, deși extrem de instabil, a creat totuși o conjunctură specifică în politica mondială.

Acest specific constă în următoarele: pe de o parte, burghezia internațională, pătrunsă de ură înverșunată și de dușmănie împotriva Rusiei Sovietice, este gata să se năpustească în orice clipă asupra ei pentru a o sugruma. Pe de altă parte, toate încercările de intervenție militară, care au costat această burghezie sute de milioane de franci, s-au soldat printr-un eșec total, deși în vremea aceea Puterea sovietică era mai slabă decât astăzi, iar moșierii și capitaliștii ruși aveau armate întregi pe teritoriul R.S.F.S.R. Opoziția împotriva războiului cu Rusia Sovietică s-a accentuat în mod deosebit în toate țările capitaliste, alimentând mișcarea revoluționară a proletariatului și cuprinzând mase foarte largi ale democrației mic-burghize. Conflictul de interese dintre diferitele țări imperialiste s-a accentuat și se accentuează pe zi ce trece. Mișcarea revoluționară crește cu o vigoare remarcabilă în rândul popoarelor asuprite din Orient, care numără sute de milioane de oameni. Datorită tuturor acestor împrejurări, imperialismul internațional, deși mult mai puternic decât Rusia Sovietică, s-a dovedit incapabil să o sugrume, fiind nevoit pentru moment să o recunoască sau să o recunoască pe jumătate și să inițieze acorduri comerciale cu ea.

A rezultat un echilibru, e drept, cât se poate de șubred, cât se poate de instabil, dar totuși un echilibru, care permite republicii socialiste să existe, desigur nu multă vreme, în încercuirea capitalistă.

Din „Congresul al III-lea al
Internaționalei Comuniste²³, Tezele
raportului asupra tacticii P.C. din
Rusia” (13 iunie 1921)

Lupta pentru pace trebuie să fie legată de lupta revoluționară

Și tot mai clar, mai precis și mai inevitabil le apare milioanei și milioanei de oameni care cugetă la cauzele războiului de ieri și ale celui ce se apropie mâine, înspăimântătorul adevăr că nu poți scăpa de războiul imperialist și de pacea imperialistă care îl generează

în mod inevitabil (dacă s-ar mai folosi la noi vechea ortografie, aş scrie de două ori cuvântul „mir”²⁴, în ambele lui sensuri), nu poți scăpa din acest infern decât prin lupta bolșevică și prin revoluție bolșevică.

Burghezia și pacifiștii, generalii și mic-burghezii, capitaliștii și filistinii, toți creștinii credincioși și toți cavalerii Internaționalei a II-a și a II½, în furia lor, pot să tot acopere de blesteme această revoluție. Nici un fel de valuri de ură, de calomnii și de minciuni nu vor reuși să umbrească faptul istoric de importanță mondială că pentru prima dată după sute și mii de ani sclavii au răspuns la războiul dintre stăpânii de sclavi proclamând fățiș lozincă: să transformăm acest război, pe care stăpânii de sclavi îl duc pentru împărțirea prăzii, într-un război al sclavilor de toate neamurile împotriva stăpânilor de sclavi de toate neamurile.

Pentru prima oară după sute și mii de ani, această lozincă s-a transformat dintr-o așteptare vagă și fără speranțe într-un program politic clar și precis, într-o luptă activă a milioanele de asupriți sub conducerea proletariatului, s-a transformat în prima victorie a proletariatului, în prima victorie a luptei pentru desființarea războaielor, pentru unirea muncitorilor din toate țările împotriva alianței burgheziei diferitelor națiuni, împotriva burgheziei care se împacă și se războiește pe socoteala sclavilor capitalului, a muncitorilor salariați, a țăranilor, pe socoteala oamenilor muncii.

Din „Cu prilejul celei de-a Patra
Aniversări a Revoluției din Octombrie”
(14 octombrie 1921)

Muncitorii din lumea întreagă, indiferent de țara în care trăiesc, ne salută, ne simpatizează și ne aplaudă pentru faptul că am rupt verigile de fier ale legăturilor imperialiste, ale murdarelor tratate imperialiste, ale cătușelor imperialiste, – pentru faptul că ne-am cucerit libertatea, făcând în acest scop sacrificii dintre cele mai grele, – pentru faptul că noi, ca republică socialistă, deși sfâșiată și jefuită de imperialiști, am rămas în afara războiului imperialist și am înălțat în fața întregii lumi steagul păcii, steagul socialismului.

Din „Scrisoare către muncitorii
americani” (20 august 1918)

S-a văzut că, deși n-am primit din partea maselor muncitoare din lumea întreagă sprijinul rapid și direct pe care contam, pe care-l pusesem la baza întregii noastre politici, am primit un altfel de sprijin, nici direct și nici rapid, dar l-am primit într-o măsură atât de mare, încât tocmai acest sprijin, tocmai simpatia manifestată față de noi de către masele muncitoare – de către masele de muncitori și de către masele de țărani, de agricultori – din întreaga lume, chiar din statele cele mai ostile nouă, acest sprijin și

această simpatie au constituit ultima și cea mai hotărâtoare sursă, cauza hotărâtoare care a dus toate invaziile îndreptate împotriva noastră la un eșec, care a consolidat alianța dintre oamenii muncii din toate țările proclamată de noi, iar în cadrul republicii noastre a făcut ca ea să și fie înfăptuită și să-și exercite influența asupra tuturor țărilor. Oricât de șubred este acest reazem atâta timp cât în celelalte țări există capitalismul (lucru pe care trebuie, desigur, să-l vedem clar și să-l recunoaștem deschis), oricât de șubred este, trebuie să spunem că putem conta pe el încă de pe acum. Aceasta simpatie și acest sprijin au avut drept rezultat că o invazie ca aceea care s-a abătut asupra noastră timp de trei ani și care ne-a pricinuit distrugeri și suferințe, că o asemenea invazie este, nu zic imposibilă – aici trebuie să fim foarte precauți și foarte circumspecți –, dar totuși le este, în mare măsură, îngreunată dușmanilor noștri. Așa se și explică, în ultimă instanță, situația ciudată, inexplicabilă la prima vedere, pe care o constatăm astăzi.

Din „Al IX-lea Congres General al
Sovietelor din Rusia, Cu privire la
politica internă și externă a
republicii” (23 decembrie 1921)

Dacă socialismul nu va învinge, pacea între statele capitaliste nu va fi decât un armistițiu, un răgaz, o perioadă de pregătire pentru un nou măcel al popoarelor. Pace și pâine – acestea sunt principalele revendicări ale muncitorilor și ale celor exploatați. Războiul a făcut ca aceste revendicări să devină cât se poate de acute. Războiul a adus foametea în țările cele mai civilizate, cele mai dezvoltate sub raport cultural. Dar, pe de altă parte, războiul, ca uriaș proces istoric, a accelerat într-un ritm nemaipomenit dezvoltarea socială. Sub influența războiului, capitalismul, care se transformase în imperialism, adică în capitalism monopolist, a devenit capitalism monopolist de stat. Noi am atins acum această treaptă de dezvoltare a economiei mondiale, și ea reprezintă nemijlocit pragul socialismului.

De aceea, revoluția socialistă, care a izbucnit în Rusia reprezintă numai începutul revoluției socialiste mondiale. Pace și pâine, răsturnarea burgheziei, mijloace revoluționare pentru vindecarea rănilor pricinuite de război, victoria deplină socialismului – iată țelurile luptei.

Din „Pentru pâine și pace²⁵”
(14 decembrie 1917)

Capitolul 5

Mișcarea de eliberare națională este un factor activ în lupta pentru pace și pentru înfrângerea imperialismului

Noi știm că masele populare din Orient se vor ridica aici ca participanți de sine stătători, ca făuritori ai unei vieți noi, căci sutele de milioane de oameni care alcătuiesc această populație aparțin națiunilor dependente, lipsite de egalitate în drepturi, care până acum au fost un obiect al politicii internaționale a imperialismului, iar pentru cultura și civilizația capitalistă au existat doar ca material de îngrășământ. Și când se vorbește de împărțirea mandatelor asupra coloniilor, știm foarte bine că aceasta este o împărțire de mandate pentru jaf, pentru jecmăneală, că aceasta înseamnă a acorda unei infime părți din populația globului dreptul de a exploata majoritatea populației lui. Această majoritate care până acum a stat cu totul în afara progresului istoric, deoarece nu putea să reprezinte o forță revoluționară de sine stătătoare – la începutul secolului al XX-lea a încetat să joace un asemenea rol pasiv. Știm că după 1905 au urmat revoluții în Turcia, în Persia, în China, că în India s-a dezvoltat o mișcare revoluționară. Războiul imperialist a stimulat și el creșterea mișcării revoluționare, căci în lupta dintre imperialiștii Europei au trebuit să fie atrase întregi regimente din rândurile popoarelor coloniale. Războiul imperialist a trezit și Orientul, atrăgând popoarele lui pe făgașul politicii internaționale. Anglia și Franța au înarmat popoarele coloniale și le-au ajutat să-și însușească mânuirea tehnicii militare și a mașinilor perfecționate. De aceste cunoștințe ele se vor folosi acum împotriva domnilor imperialiști. După perioada de deșteptare a Orientului urmează în revoluția contemporană perioada participării tuturor popoarelor Orientului la făurirea destinelor întregii lumi, spre a nu mai fi doar obiect de îmbogățire. Popoarele din Orient se trezesc pentru a acționa efectiv, astfel încât fiecare popor să participe la făurirea destinelor întregii omeniri.

Iată de ce cred că în istoria dezvoltării revoluției mondiale, care, judecând după felul

cum a început, va continua timp de mulți ani și va necesita multe eforturi, vouă vă revine un rol important în dezvoltarea mișcării revoluționare, în desfășurarea luptei revoluționare, și această luptă a voastră va trebui să se contopească cu lupta noastră împotriva imperialismului internațional. Participarea voastră la revoluția internațională vă va pune în fața unei sarcini complexe și grele, a cărei îndeplinire va servi drept temelie pentru succesul general, căci aici pentru prima oară majoritatea populației globului începe să desfășoare acțiuni de sine stătătoare și devine un factor activ în lupta pentru doborârea imperialismului internațional.

Din „Raport prezentat la cel de-al
Doilea Congres General din Rusia al
Organizațiilor Comuniste ale Popoarelor
din Orient²⁶” (22 noiembrie 1919)

În cazul epuizării „marilor” puteri în războiul actual, ca și în cazul victoriei revoluției în Rusia, războaiele naționale, chiar victorioase, sunt pe deplin posibile. Amestecul puterilor imperialiste nu este realizabil în practică în toate condițiile; asta pe de o parte. Pe de altă parte, la un raționament superficial ca acesta: războiul purtat de un stat mic împotriva unui gigant este un război fără sorti de izbândă, trebuie să răspundem că și un război fără sorti de izbândă tot război este; apoi, anumite fenomene care se petrec în interiorul „giganților”, de pildă izbucnirea unei revoluții, pot face ca un război „fără sorti de izbândă” să se transforme într-un război cu mulți „sorti de izbândă”.

Din „Broșura lui Junius²⁷” (iulie 1916)

Deznodământul luptei depinde, în ultimă analiză, de faptul că Rusia, India, China etc. formează imensa majoritate a populației globului pământesc. Și în ultimii ani tocmai această majoritate a populației este antrenată, neobișnuit de repede, în lupta pentru eliberarea ei; astfel că în acest sens nu poate să existe nici umbră de îndoială asupra deznodământului luptei ce se duce pe plan mondial. În acest sens, victoria definitivă a socialismului este absolut și pe deplin asigurată.

Din „Mai bine mai puțin, dar mai bine”
(2 martie 1923)

Capitolul 6

Doar societatea socialistă va scăpa umanitatea de războaie

Războiul imperialist, războiul dintre cele mai mari și mai bogate firme bancare – „Anglia” și „Germania” –, război dus pentru dominația lumii, pentru împărțirea prăzii, pentru jefuirea popoarelor mici și slabe, acest război îngrozitor, criminal, a ruinat toate țările, a stors de puteri toate popoarele și a pus omenirea în fața unei dileme: ori să sacrifice întreaga civilizație și să piară, ori să scuture de pe umerii săi, pe calea revoluției, jugul capitalului, să doboare dominația burgheziei, să cucerească socialismul și o pace trainică.

Din „Pentru pâine și pace”
(14 decembrie 1917)

„Programul de pace” al social-democrației trebuie să arate, în sfârșit, cât se poate de clar că puterile imperialiste și burghezia imperialistă nu pot înfăptui o pace democratică. Ea trebuie căutată și cucerită, dar nu printr-o întoarcere la ceea ce a fost în trecut, nu în utopia reacționară a unui capitalism neimperialist sau a unei uniuni de națiuni egale în drepturi în cadrul capitalismului, ci în viitor, în revoluția socialistă a proletariatului. În statele imperialiste avansate, nicio revendicare democratică fundamentală nu poate fi cât de cât larg și trainic înfăptuită altfel decât prin bătălii revoluționare sub steagul socialismului.

Și cine făgăduiește popoarelor o pace „democratică” fără a propaga în același timp revoluția socialistă și chiar negând necesitatea de a lupta pentru ea, de a lupta pentru ea chiar acum, în timpul războiului, acela înșală proletariatul.

Din „Despre «Programul de pace»”
(publicat la 25 martie 1916 în ziarul
„Sozial-Demokrat” nr. 52)

Răspunsul proletariatului la război trebuie să fie propagarea, pregătirea și înlăptuirea unor actiuni revoluționare de masă în scopul doborârii dominației burgheziei, al cuceririi puterii politice și înlăptuirii orânduirii socialiste, singura care va salva omenirea de războaie; hotărârea de a înlăptui această orânduire crește în conștiința muncitorilor din toate țările cu nemaipomenită repeziciune.

Din „Sarcinile Zimmerwaldienilor de
Stânga din Partidul Social-Democrat
Elvetian²⁸” (sfârșit de octombrie -
început de noiembrie 1916)

Adnotări

¹ Este vorba de opinia lui K. Clausewitz, expusă în lucrarea sa „Von Kriege” (vezi K. Clausewitz „Despre război”, vol I, ed. a V-a rusă, 1941, p. 43).

² „Golos” – cotidian menșevic; a apărut la Paris din septembrie 1914 până în ianuarie 1915. L. Troțki a avut un rol conducător în cadrul redacției ziarului. Primele cinci numere au apărut sub denumirea „Nas Golos”. Ziarul s-a situat pe o poziție centristă. În primele zile ale războiului mondial imperialist, „Golos” a publicat articolele lui L. Martov împotriva social-șovinistilor. Aprecierea pozitivă făcută de V. I. Lenin asupra activității ziarului se referă la această perioadă. După cotitura lui Martov spre dreapta, ziarul i-a susținut tot mai mult pe social-șovinisti, preferând „unitatea cu social-șovinistii în locul apropierii de cei care au o atitudine intransigentă față de social-șovinism” (vezi Lenin – Opere complete, vol. 26, București, Editura politică, 1964, ed. a doua, p. 116). Din ianuarie 1915, în locul ziarului „Golos” a apărut ziarul „Nașe Slovo”.

³ Acest document a fost scris cu prilejul pregătirii primei Conferințe Socialiste Internaționale, convocată din inițiativa socialiștilor italieni și elvețieni. Pregătirile pentru convocarea conferinței au început în vara anului 1915. Munca de organizare a Conferinței a fost condusă de R. Grimm, care se situa pe poziția centriste. La 11 iulie 1915, R. Grimm a convocat la Berna o consfătuire preliminară (Vorkonferenz), la care, în afară de el însuși, care a participat în calitate de reprezentant al redacției ziarului „Berner Tagwacht”, au asistat reprezentanți ai Partidului Socialist Italian, ai social-democrației din Regatul Poloniei și Lituania, ai Comitetului de organizare și ai C.C. al P.M.S.D.R. La această consfătuire a reieșit că, erijându-se în internaționalist, R. Grimm urmărea să asigure o majoritate centristă și să dea conferinței o orientare centristă.

Consfătuirea preliminară n-a rezolvat nici măcar problema reprezentării la conferință, limitându-se să adopte hotărârea de a se ține o a doua consfătuire, care urma să fie convocată la 7 august. După puțin timp, R. Grimm a amânat consfătuirea pentru data de 20 august. În cele din urmă, ea n-a mai fost convocată.

Lenin a prevăzut că majoritatea la conferința va fi deținută de kautskiști și de internaționaliști inconsecvenți care vor să întoarcă lucrurile în așa fel... încât în momentul de față să fie lansat numai... un program de epuizare, un program de renunțare la luptă, un program de îndepărtare a muncitorilor de revoluție, un program de liniștire a muncitorilor cu frazeologie de stânga (Opere, vol. 36, București, Editura Politică, 1958, p. 329). El considera însă că este necesar ca partidul bolșevic să participe la conferință și a trasat sarcina de a-i uni dinainte pe socialiștii de stânga din diferite țări pentru ca ei să prezinte la conferință un proiect de rezoluție (sau de declarație) comun, în care să-și expună clar, precis și complet principiile. „După părerea noastră, cei de stânga trebuie să vină cu o declarație ideologică comună care (1) să condamne neapărat pe social-șovinisti și pe oportuniști; (2) să prezinte un program de acțiuni revoluționare (nu are prea mare importanță dacă spui: război civil sau acțiuni revoluționare de masă); (3) să se declare împotriva lozincii «apărării patriei»” etc. (Opere, vol. 35, București, E.S.P.L.P. 1958, p. 168-169).

Lenin a desfășurat o vastă muncă de pregătire a conferinței, a purtat o bogată corespondență cu socialiștii de stânga în problema elaborării unei declarații comune, le-a explicat poziția partidului bolșevic. În iulie el a scris proiectul de rezoluție al socialiștilor de stânga pentru Conferința Socialistă Internațională care urma să fie publicat și 1-a trimis socialiștilor de stânga din diferite țări, cu rugămintea de a face observații și de a elabora proiecte. Ulterior, în urma corespondenței și consfătuirilor cu socialiștii de stânga, a fost elaborat un alt proiect de rezoluție al socialiștilor de stânga pe care aceștia 1-au prezentat la Conferința de la Zimmerwald (5-8 septembrie 1915).

⁴ Răscoala boxerilor (mai exact: răscoala I-he-tuan) – răscoală populară antiimperialistă care a avut loc în China între anii 1899 și 1901 și care s-a desfășurat sub conducerea asociației „I-he-ciuan” („Societatea pumnilor dreptății și armoniei”), denumită ulterior „I-he-tuan”. Răscoala a fost înăbușită cu cruzime de un corp expediționar represiv unit al puterilor imperialiste, comandat de generalul german Waldersee. La înăbușirea răscoalei au luat parte imperialiștii germani, japonezi, englezi, americani și ruși. În 1901, China a fost nevoită să semneze așa-numitul „protocol final”, prin care ea a fost transformată într-o semicolonie a imperialismului străin.

⁵ Cartea „Imperialismul, stadiul cel mai înalt al capitalismului” a fost scrisă în ianuarie-iunie 1916, la Zürich. Fenomenele noi apărute în dezvoltarea capitalismului au fost constatate de Lenin cu mult înainte de începutul

primului război mondial. Într-o serie de lucrări scrise între anii 1895 și 1913 Lenin a scos la iveală și a analizat diferite trăsături caracteristice epocii imperialismului: concentrarea producției și creșterea monopolurilor, exportul de capital, lupta pentru cucerirea de noi piețe și sfere de influență, internaționalizarea relațiilor economice, parazitismul și putrefacția capitalismului, creșterea contradicțiilor dintre muncă și capital și ascuțirea luptei de clasă, crearea premiselor materiale pentru trecerea la socialism. Lenin urmărea cu atenție și studia lucrările noi consacrate capitalismului. O mărturie în acest sens este recenzia sa la cartea lui J. A. Hobson „Evoluția capitalismului contemporan” (vezi Opere complete, vol. 4, București, Editura politică, 1964, p. 146-149). În august 1904, Lenin a început să traducă lucrarea lui Hobson „Imperialismul” (vezi Opere, vol. 37, București, Editura politică, 1958, p. 315). Manuscrisul acestei traduceri nu a fost găsit pînă în prezent. La începutul lunii ianuarie 1916, Lenin a acceptat propunerea de a scrie o carte despre imperialism pentru editura legală „Parus”, înființată în decembrie 1915 la Petrograd. Pe la mijlocul anului 1917, cartea a apărut sub titlul „Imperialismul, cea mai nouă etapă a capitalismului (Expunere populară)”, cu o prefață de Lenin, datată 26 aprilie 1917.

⁶Articolul „Falimentul Internaționalei a II-a” a fost publicat în nr. 1-2 al revistei „Kommunist”, care a apărut în septembrie 1915.

Revista Kommunist a fost fondată de Lenin și editată de redacția ziarului „Soțial-Demokrat”, împreună cu G. L. Peatakov și E. B. Boș, care o finanțau. Din redacția revistei a făcut parte și N. I. Buharin. Ea nu a apărut decât într-un singur număr (dublu). În afară de articolul „Falimentul Internaționalei a II-a”, în această revistă au fost publicate alte două articole ale lui Lenin: „Glasul unui socialist francez cinstit” și „Imperialismul și socialismul în Italia”.

Planul editării revistei a fost elaborat de Lenin încă din primăvara anului 1915. Sub conducerea sa, a avut loc o consfătuire de organizare a redacției revistei. Lenin intenționa să facă din „Kommunist” un organ al social-democraților de stînga. Curând însă s-au ivit divergențe serioase între redacția ziarului „Soțial-Demokrat” și Buharin-Peatakov și Boș, divergențe care s-au ascuțit după apariția nr. 1-2 al revistei. Grupul lui Buharin-Peatakov și Boș s-a situat pe poziții nejuste într-o serie de probleme principale ale programului și tacticii partidului, cum ar fi: dreptul națiunilor la autodeterminare, rolul revendicărilor democratice și al programului-minimum în general etc., încercând să folosească revista în scopurile lor fracționiste. În cadrul redacției, Lenin a dus lupta împotriva grupului Buharin-Peatakov și Boș, demascând concepțiile lor antibolșevice și acțiunile lor fracționiste și criticând cu asprime atitudinea împăciuitoare a lui Zinoviev și Slepnikov față de acest grup.

Tinând seama de importanța antipartinică a acestui grup, redacția ziarului „Soțial-Demokrat” a declarat, potrivit propunerii lui Lenin, că consideră imposibilă editarea în continuare a revistei „Kommunist”. Luând cunoștință de divergențele de păreri din sânul redacției „Kommunist”, Biroul C.C. din Rusia s-a declarat întru totul solidar cu redacția O.C. „Soțial-Demokrat”, exprimându-și dezideratul ca „toate publicațiile C.C. să fie redactate avînd o orientare consecventă în deplin acord cu linia C.C., adoptată la începutul războiului.” Din octombrie 1916 redacția ziarului „Soțial-Demokrat” a început să editeze „Sbornik «Soțial-Demokrata»”.

⁷Brosura Socialismul și războiul (Atitudinea P.M.S.D.R. față de război a fost concepută de V. I. Lenin cu prilejul pregătirii primei Conferințe Socialiste Internaționale. La elaborarea broșurii a participat G. E. Zinoviev, dar în linii mari broșura a fost scrisă de V. I. Lenin, care a făcut și redactarea întregii broșuri. Lenin a denumit lucrarea Socialismul și războiul comentarii la rezoluțiile partidului nostru, adică o explicare populară a lor. Considerând drept o sarcină deosebit de importantă folosirea primei Conferințe socialiste internaționale convocată la Zimmerwald în scopul unirii elementelor de stînga ale social-democrației internaționale pe poziții revoluționare, Lenin a depus toate eforturile ca broșura să fie publicată în momentul convocării conferinței. Lucrarea „Socialismul și războiul” a apărut în ajunul Conferinței de la Zimmerwald sub forma unei mici broșuri în limbile rusă și germană și a fost difuzată participanților la conferință. La sfîrșitul broșurii au fost publicate sub formă de anexă: manifestul C.C. al P.M.S.D.R. „Războiul și social-democrația din Rusia”, articolul lui V. I. Lenin „Conferința secțiilor din străinătate ale P.M.S.D.R.” împreună cu rezoluțiile conferinței tipărite în Soțial-Demokrat”, și rezoluția despre problema națională adoptată la Consfătuirea de la Poronino a C.C. al P.M.S.D.R. din octombrie 1913 cu unii activiști de partid. După Conferința de la Zimmerwald, broșura a fost editată în Franta în limba franceza. Ea a apărut integral în limba norvegiană în ziarul social-democraților

de stânga norvegieni. Tot atunci V. I. Lenin a făcut repetate încercări de a publica această broșură în America, în limba engleză. Dar acest lucru n-a putut fi realizat. V. I. Lenin acorda o mare însemnătate răspândirii cât mai largi a lucrării „Socialismul și războiul”. După revoluția din februarie 1917 din Rusia, el a cerut insistent să se reediteze la Petrograd - de pildă sub titlul „Din istoria ultimilor ani ai țarismului, ziarul Social-Demokrat”, broșura „Socialismul și războiul”, revista Kommunist și Culegerea „Soțial-Demokrat”. Lucrarea „Socialismul și războiul” (Atitudinea P.M.S.D.R. față de război) a apărut în broșură la Petrograd în 1918, editată de Sovietul din Petrograd al deputaților muncitorilor și soldaților roșii. Ea a cunoscut o largă răspândire. Broșura a cunoscut diverse ediții în numeroase limbi.

⁸V. I. Lenin a scris articolul „Pacifism burghez și pacifism socialist” cu intenția de a-l publica în ziarul „Novăi Mir”, care era editat la New York de emigranții socialiști ruși. Articolul n-a apărut însă în acest ziar. Primele două capitole ale articolului au fost publicate cu modificări în ultimul număr, nr. 58, al ziarului „Soțial-Demokrat” din 31 ianuarie 1917, sub titlul „O cotitură în politica mondială” (vezi Lenin - Opere complete, vol. 30, București, Editura politică, 1964, ed. a doua, p. 339-348).

⁹Aici Lenin se referă la revoluția și războiul poporului francez de la sfârșitul secolului al XVIII-lea.

¹⁰Prelegerea „Războiul și revoluția” a fost ținută de Lenin în sala de festivități a Corpului de cadeti din marină, situată pe Vasilevski Ostrov, în Petrograd. Prelegerea a fost cu plată, iar banii tranșai au fost vărsați în „fondul de fier al Pravdei”, care fusese creat în 1914 pentru consolidarea presei bolșevice ilegale. La prelegere au asistat peste 2.000 de persoane. Bolșevicul A. A. Antonov, fost comisar la oțelăria Obuhov, își amintește, în legătură cu această prelegere, următoarele: „Asistența era cât se poate de eterogenă. Cu toate că în raioane se trimisese un număr cu totul limitat de bilete, care, după cât îmi amintesc, fuseseră distribuite numai membrilor de partid, numărul celor ce doreau să vină la această prelegere depășea cu mult posibilitățile. Printre cei ce au asistat la această prelegere au fost un număr destul de mare de intelectuali, studenți, soldați și ofițeri. Prelegerea a fost audiată în picioare, întrucât nu erau scaune. O masă compactă de oameni stătea în picioare; tribuna pentru conferențiar era situată în cealaltă parte a sălii, pe latura opusă ușii de ieșire. Lângă tribună se aflau N. K. Krupskaja, M. I. Ulianova, iar pe treptele tribunei stătea N. I. Podvoiski. Prelegerea a durat mai mult de două ore. Apariția lui V. I. Lenin la tribună a fost întâmpinată cu un ropot de aplauze. Încordarea cu care a fost urmărită prelegerea era de-a dreptu extraordinară” (Informările comisarilor Comitetului militar revoluționar din Petrograd, Moscova, 1957, p. 208). Vreme îndelungată, textul prelegerii „Războiul și revoluția” a fost considerat pierdut. După mulți ani, textul ei, scris de o mână necunoscută, a fost descoperit și predat Mariei I. Ulianova, la Institutul Lenin și la 23 aprilie 1929 a fost publicat în ziarul Pravda”.

¹¹Este vorba de țările participante la războiul imperialist mondial (1914-1918): pe de o parte, blocul țărilor Antantei (Franța, Marea Britanie, Rusia, Italia și S.U.A., care li s-a alăturat), precum și Belgia, Serbia, România, Japonia și China, iar pe de altă parte – așa-zisa Cvadrupla alianță – Germania, Austro-Ungaria, Turcia și Bulgaria.

¹²Al VI-lea Congres general extraordinar al Sovietelor de deputați ai muncitorilor, țăranilor, cazacilor și ostașilor Armatei Roșii a avut loc la Moscova între 6 și 9 noiembrie 1918. La congres au participat 1296 de delegați (963 cu vot deliberativ și 333 cu vot consultativ), dintre care 1260 comuniști. Pe ordinea de zi a congresului au figurat următoarele probleme: aniversarea Revoluției din Octombrie, situația internațională, situația militară, construirea Puterii sovietice la centru, comitetele săracimii și Societele locale. V. I. Lenin a fost ales președinte de onoare al congresului. După cuvântarea rostită de Lenin în legătură cu aniversarea revoluției, în prima sa ședință, din 6 noiembrie, congresul a adresat un mesaj de salut muncitorilor, țăranilor și soldaților care luptă pentru pace și socialism și conducătorilor lor din toate țările și a trimis un salut fierbinte Armatei Roșii, care apără cu eroism cuceririle revoluției socialiste. Congresul a adresat guvernelor aflate în război împotriva Rusiei Sovietice propunerea de a începe tratative de pace.

În ședința a doua a congresului, din 8 noiembrie, Lenin a rostit o cuvântare cu privire la situația internațională. Congresul a aprobat în unanimitate rezoluția scrisă de Lenin și adoptată la 22 octombrie 1918 în ședința comună a Comitetului Executiv Central al Sovietelor din Rusia, a Sovietului din Moscova, a comitetelor de întreprindere și a sindicatelor. În aceeași zi, congresul a adoptat o hotărâre cu privire la legalitatea revoluționară, întocmită pe baza tezelor lui Lenin (vezi Lenin - Opere complete, vol. 37, București, Editura politică, 1965, ed. a doua, p. 129-131, 132-133). În ultima ședință, din 9 noiembrie, congresul a

examinat problemele referitoare la situația militară și construcția sovietică. Delegații la congres au primit cu multă însuflețire știrea că în Germania a izbucnit revoluția și și-au exprimat solidaritatea cu muncitorii, soldații și marinarii germani răsculați.

Congresul a ales un nou C.E.C., format din 207 membri 39 de membri supleanți. Congresul Sovietelor a făcut bilanțul principalelor rezultate ale primului an de existență a Puterii sovietice și a trasat programul de activitate al guvernului sovietic în perioada următoare.

¹³Proiectul de rezoluție cu privire la politica internațională a fost întocmit de Lenin în ședința din 2 decembrie 1919 a celei de-a VIII-a Conferințe generale a P.C. (b) din Rusia. Cu mici modificări, proiectul a fost adoptat de conferință, iar apoi, prezentat de Lenin la 5 decembrie în raportul său la cel de-al VII-lea Congres general al Sovietelor din Rusia (vezi Lenin - Opere complete, vol. 39, București, Editura politică, 1966, ed. a doua, p. 420), a fost adoptat în unanimitate ca propunere de pace adresată țărilor Antantei. Rezoluția congresului a fost publicată de ziare la 6 decembrie 1919.

Propunerea de pace a congresului a fost trimisă reprezentanților puterilor Antantei la 10 decembrie 1919. Guvernele Angliei, Franței, S.U.A. și Italiei au refuzat să examineze această propunere.

¹⁴Articolul constituie răspunsul lui Lenin la următoarele cinci întrebări ce i-au fost puse de Agenția „United Press”:

1. Dacă Republica Sovietică Rusă a adus schimbări, mici sau mari, programului guvernamental inițial în domeniul politicii interne și externe și în domeniul economic, când au fost aduse și care sunt ele?
2. Care este tactica Republicii Sovietice Ruse față de Afganistan, față de India și de celelalte țări musulmane din afara hotarelor Rusiei?
3. Ce scopuri politice și economice urmăriți față de Statele Unite și de Japonia?
4. În ce condiții ați fi dispuși să încheiați pace cu Kolceak, Denikin și Mannerheim?
5. Ce ați mai avea de adus la cunoștința opiniei publice din America?

Răspunsurile lui Lenin au fost trimise la Budapesta pentru presa americană.

În octombrie 1919 a apărut în revista socialistă de stânga „The Liberator” articolul „A Statement and a Challenge” („O declarație și o chemare”). Într-o notă la acest articol, redacția revistei menționa că Agenția „United Press” a trimis ziarelor răspunsul lui Lenin, dar fără răspunsul la întrebarea a cincea, pe care l-a calificat drept „propagandă pur bolșevică”.

¹⁵După victoria repurtată de Armata Roșie asupra lui Kolceak și Denikin, presa americană, ogândind starea de spirit care domnea în cercurile de afaceri pe care le reprezenta, s-a adresat în două rânduri lui V. I. Lenin cu rugămintea de a-i acorda interviuri. La 18 februarie 1920, Lenin a răspuns la întrebările corespondentului din Berlin al agenției americane de informații „Universal Service”, Karl Wigand. Textul răspunsului lui Lenin a fost comunicat la Berlin printr-o radiogramă, iar de acolo, la 21 februarie 1920, a fost transmis la New York; răspunsul lui Lenin a apărut în aceeași seară în „New York Evening Journal” sub titlul „Țelurile bolșevicilor – pace și mai mult comerț, spune Lenin”. Răspunsurile lui V. I. Lenin au fost reproduse și în presa comunistă și socialistă din Germania.

¹⁶Este vorba de votarea în problema păcii cu Germania, care a avut loc la consfătuirea din 21 ianuarie (3 februarie) 1918 a C.C. al partidului cu reprezentanții diferitelor curente din cadrul partidului. La această consfătuire împotriva admisibilității în general a păcii între statul socialist și statele imperialiste au votat doi „comuniști de stânga” Osinski (Obolenski) și Stukov. Majoritatea „comuniștilor de stânga” s-au situat însă în timpul votării pe o poziție ambiguă: admitând posibilitatea încheierii unei păci între statul socialist și statele imperialiste, votând în același timp împotriva semnării imediate a păcii cu Germania (vezi „Procese-verbale ale Comitetului Central al P.M.S.D.(b) din Rusia. August 1917 - februarie 1918”, 1958, p. 190-191).

¹⁷Vezi Lenin - Opere complete, vol. 42, București, Editura politică, 1966, ed. a doua, p. 44

¹⁸Primul Congres General al Flotei Militare din Rusia a avut loc la Petrograd între 18 și 25 noiembrie (1 și 8 decembrie) 1917. Pe ordinea de zi a congresului au figurat următoarele probleme: momentul actual și problema puterii; activitatea Comitetului executiv central al flotei militare; reformele în departamentul maritim și altele. V. I. Lenin a rostit la congres o cuvântare cu privire la momentul actual. Congresul a

condamnat activitatea Comitetului executiv central al flotei militare, care și-a trădat alegătorii, și a salutat acțiunile Comitetului militar-revoluționar al flotei maritime, care a dizolvat Comitetul executiv central al flotei militare; a aprobat schema de organizare a conducerii departamentului maritim; a ales 20 de persoane în Comitetul Executiv Central al Sovietului de deputați ai muncitorilor, soldaților și țăranilor din Rusia. Congresul a adresat un salut Consiliului Comisarilor Poporului și un apel către întreaga Rusie.

¹⁹E vorba de pacea de la Versailles.

²⁰„Observer” – săptămânal englez de orientare conservatoare; apare la Londra începând din 1791. „Manchester Guardian” – ziar burghezo-liberal, unul dintre cele mai răspândite și influente ziare burgheze din Anglia. A început să apară în 1821 ca ziar săptămânal (din 1857 apare zilnic). În primii ani de după Revoluția Socialistă din Octombrie a publicat informații mai mult sau mai puțin obiective asupra situației din Rusia.

²¹Această expresie i-a fost redată lui V. I. Lenin de sculptorita engleză Claire Sheridan, care a vizitat în 1920 Rusia Sovietică, și ea aparține, pe cât se pare, lui Winston Churchill.

²²Prima Consfătuire pe Țară în Problemele Muncii de Partid la Sate a avut loc între 16 și 19 noiembrie 1919, la Moscova. Cu excepția regiunilor Orenburg, Ural și Don și a guberniilor Orel, Voronej, Astrahan și Arhanghelsk, au participat la această consfătuire delegați reprezentând toate comitetele guberniale, numeroase comitete județene și unele comitete de plasă ale partidului. Consfătuirea a fost convocată în vederea unui schimb de experiență în munca de partid la sate și a elaborării unor măsuri practice pentru intensificarea ei. Pe ordinea de zi a consfătuirii au figurat următoarele probleme: rapoartele organizațiilor locale, raportul în problema organizatorică, munca în rândurile țăranilor și ale tineretului țăranesc, munca culturală la sate, ziarul țăranesc și cartea la sate, săptămâna partidului la sate etc.

Consfătuirea s-a declarat de acord cu teza, formulată de secția pentru munca la țară de pe lângă C.C. al P.C. (b) din Rusia, că trebuie create cadre de partid pentru munca în rândurile țăranilor; ea a adoptat totodată, cu mici modificări, un proiect de instrucțiuni pentru munca la țară. Consfătuirea a subliniat necesitatea de a atrage pe femei în toate domeniile construcției de stat, de a atrage masele largi ale tineretului țăranesc în Uniunea Tineretului Comunist din Rusia, și a adoptat o hotărâre cu privire la organizarea săptămânii partidului la sate, aprobând totodată practica convocării unor conferințe ale oamenilor muncii fără partid.

În prima zi a lucrărilor ei, consfătuirea a adoptat o moțiune prin care-l ruga pe Lenin să participe la aceste lucrări. Lenin a luat cuvântul la consfătuire în ziua de 18 noiembrie. La începutul cuvântării sale, el a felicitat pe delegați cu prilejul eliberării orașului Kursk de către trupele Armatei Roșii.

²³Congresul al III-lea al Internaționalei Comuniste a avut loc la Moscova între 22 iunie și 12 iulie 1921. La lucrările congresului au participat 605 delegați (291 cu vot deliberativ și 314 cu vot consultativ), reprezentând 103 organizații din 52 de țări, printre care: 48 partide comuniste, 8 partide socialiste, 28 uniuni de tineret, 4 organizații sindicaliste, 2 partide comuniste de opoziție (Partidul Muncitoresc Comunist din Germania și Partidul Comunist Muncitoresc din Spania) și alte 13 organizații. Partidul Comunist (bolșevic) din Rusia a fost reprezentat la congres printr-o delegație formată din 72 de membri, în frunte cu V. I. Lenin.

Congresul a discutat problemele privind criza economică mondială și sarcinile noi ale Internaționalei Comuniste, raportul de activitate al C.E.I.C. etc.

Toate lucrările pregătitoare în vederea congresului și înseși lucrările congresului s-au desfășurat sub conducerea lui V. I. Lenin.

²⁴În limba rusă, „mir” înseamnă și „lume”, și „pace”. În vechea ortografie rusă, el se scria în mod diferit, după cum era luat într-o accepție sau alta.

²⁵Articolul „Pentru pâine și pace” a fost scris de V. I. Lenin în ziua de 14 (27) decembrie 1917, la rugămintea lui Hoglund, social-democrat de stânga suedez, care venise în acea vreme la Petrograd din însărcinarea Partidului Social-Democrat de stânga din Suedia. Articolul a fost publicat pentru prima oară în limba germană, în mai 1918, în ziarul „Jugend-Internationale”, organ al Uniunii internaționale a organizațiilor socialiste de tineret, care a aderat la stânga zimmerwaldiană (a apărut la Zürich din septembrie 1915 până în mai 1918).

În noiembrie 1919, începutul articolului a fost reprodus în facsimil într-o publicație specială „Det röda Ryssland. 1917/7/11 1919” („Revoluția rusă. 1917/7/11 1919”), publicație scoasă de editura socialistă de stânga „Fram” din Stockholm cu prilejul celei de-a doua aniversări a Revoluției Socialiste din Octombrie din Rusia.

În arhiva centrală de partid a Institutului de Marxism-Leninism de pe lângă C.C. al P.C.U.S. nu există manuscrisul articolului.

²⁶Al II-lea Congres General din Rusia al Organizațiilor Comuniste ale Popoarelor din Orient, convocat de Biroul Central al Organizațiilor Comuniste ale Popoarelor din Orient, care funcționa pe lângă C.C. al P.C. (b) din Rusia, a avut loc la Moscova între 22 noiembrie și 3 decembrie 1919. În ajunul deschiderii congresului, la 21 noiembrie, s-a ținut sub președinția lui Lenin o consfătuire preliminară a membrilor C.C. al partidului cu un grup de delegați la congres. La acest congres au participat 71 de delegați cu vot deliberativ și 11 cu vot consultativ. În prima zi a congresului, V. I. Lenin a prezentat un raport cu privire la momentul actual. Rezoluția adoptată la raportul lui Lenin a fost transmisă prezidiului „în vederea concretizării elaborării principalelor teze care trebuie să stea la baza muncii în Orient”. Congresul a ascultat raportul de activitate al Biroului Central al organizațiilor comuniste ale popoarelor din Orient, rapoartele organizațiilor locale, raportul Colegiului Militar Musulman Central și al Comisariatului Musulman Central de pe lângă Comisariatul Poporului pentru problemele naționalităților, raportul cu privire la problema tătaro-baskiră și rapoartele prezentate de diferite comisii: cu privire la problemele construcției de stat și de partid, despre munca în rândurile femeilor din Orient, în rândurile tineretului și altele. Congresul a trasat sarcinile în domeniul muncii de partid și sovietice în Orient și a ales un nou Birou Central al Organizațiilor Comuniste ale Popoarelor din Orient.

²⁷Articolul „Broșura lui Junius” a fost publicat în „Sbornik «Soțial-Demokrata»” nr. 1 din octombrie 1916. „Sbornik «Soțial-Demokrata»”, înființat de Lenin, a fost editat de redacția ziarului „Soțial-Demokrat”. În total au apărut două numere: nr. 1 în octombrie și nr. 2 în decembrie 1916. În aceste numere au fost publicate lucrările lui V. I. Lenin: „Revoluția socialistă și dreptul națiunilor la autodeterminare. Teze”, „Broșura lui Junius”, „Bilanțul discuțiilor despre autodeterminare”, „Despre lozinca «dezarmării»”, „Imperialismul și scindarea socialismului”, „Internaționala Tineretului”, „Sforțări de a scoate basma curată oportunismul”, „Fracțiunea Ciheidze și rolul ei”. A fost pregătit materialul pentru nr. 3 al culegerii în care urma să apară articolul lui V. I. Lenin „Despre o caricatură de marxism și despre «economismul imperialist»”, dar din cauza lipsei de fonduri acest număr al culegerii n-a mai putut fi tipărit.

²⁸În perioada războiului imperialist mondial, conducând activitatea partidului bolșevic, V. I. Lenin, care locuia în Elveția, a fost membru al Partidului Social-Democrat Elvetian și a luat parte la activitatea acestuia. El a acordat o deosebită atenție activității social-democraților de stânga elvețieni, sfătuindu-i și participând la consfătuirile lor. Social-democratul F. Bruibacher, medic din Zürich, care în acea vreme se întâlnea adeseori cu Vladimir Ilici, scrie: „Lenin urmărea cu mare atenție starea de spirit a muncitorilor din organizațiile din Zürich. Când se dezbătea o problema importantă, el lua parte negreșit la adunare. Așa, de pildă, Lenin a participat la adunarea muncitorilor din industria lemnului în care s-a dezbătut problema Zilei Tineretului; la adunările Uniunii Muncitorești din Zürich consacrate problemei războiului; la adunarea tineretului din Göttingen, în care Platten a vorbit despre refuzul de a presta serviciul militar și despre propaganda revoluționară în armată; la adunarea grupului membrilor Unterstrasse, la care subsemnatul a vorbit în problema războiului. El manifesta față de tovarășii elvețieni nemărginită răbdare care-l caracteriza.” (Maurice Pianzola, „Lenin în Elveția”, Moscova, 1958, p. 96).

Tezele „Sarcinile Zimmerwaldienilor de Stânga din Partidul Social-Democrat Elvețian” au fost scrise de Lenin în limbile rusă și germană, și traduse în limba franceză. Tezele au fost expediate secțiilor bolșevice din Elveția, Social-Democraților de Stânga Elvețieni și au fost dezbătute în adunările acestora.